

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci Svarez, Granatensis, E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Conimbricensi Academia Olim
Primarij Theologiae Professoris emeriti, Opvs De Triplici
Virtute Theologica, Fide, Spe, Et ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiae, 1622

Tractatus Secundus De Spe.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93448)

TRACTATVS SECUNDVS DE SPE.

CVM obiecti noticia eiusdem appetitionem antecedit, huic de Spe tractatui fuit necessarium tractatus de Fide præmittendus. Verum sicut Fidem Spes supponit, quia per illam huius obiectum dignoscitur, ita & quæ de Spe est tractatio, Charitatis tractationem præcedit, ut omnes etiam merito, & Patres & Theologi obseruarunt, sequuti D. Paulum qui 1. ad Corin. 13. Virtutes Theologicas enumerans, post Fidem, Spem ante Charitatem, medio in loco constituit, unde Tridentinum sess. 6. cap. 7. iustificationem describens motum Spei prius explicauit, & dilectionis supernaturalis principium esse supposuit. Et ratio est tum quia, ut disputatione sequenti, Sectione sexta, ostendetur, Spes inter Fidem, & Charitatem medium obtinet dignitatis locum; tum maximè quia secundum se prior est amor concupiscentiæ, ad quem iuxta D. Thom. Spes pertinet, quam amicitia, qui est proprius Charitatis. Vnde Christus Dominus Matthæi 22. amorem nostri, dilectionis proximi regulam constituit, *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* De hac igitur Spei virtute duas instituemus disputationes, quarum prima Speculatiua erit, in qua materiam Spei discutimus, explicando obiectum tam materiale, quam formale, deinde eius actus, ac distinctionem à Charitate, item causas, tandemque durationem ac corruptionem, sic enim tota illa speculatio absoluetur. Altera disputatio erit moralis: nimirum de præcepto Spei, quale nam sit, ac quantum, & quando obliget, & consequenter de peccato desperationis Spei contrario. Differunt de hac virtute Theologi cum Magistro in 3. à distinct. 26. cum Diuo Thoma 2. 2. quæst. 16. & sequentibus.

DISPUTATIO I. SPECVLATIVA.

De virtute Spei.

Huius vocis, *Spes*, significatio multiplex est; significat enim tum affectum appetitus sensitui de quo prima secundæ quæstione 40. tum voluntatis, vel naturalem, vel infusum: interdum etiam accommodatur rebus speratis ad Roman. octauo, *Spes qua videtur non est Spes*, & ad Titum 3. *Expectantes beatam spem*, interdum dicitur de illo, in quem speramus, ut frequenter videtur est in Psalm. 13. *Dominus Spes eius est*, & 21. *Tu es qui extraxisti me de ventre.* *Spes mea* &c. Psalm. 60. *Factus es spes mea*, turris fortitudinis &c. Psalm. 90. *Tu es Domine spes mea*, &c. & Psalm. 141. *Tu es Spes mea turris* &c. Tandem sumitur pro habitu supernaturali, vel actu. Iob. 19. *Reposita est hac spes mea in sinu meo*, & 1. Corinth. 13. *manens ista hac Fides Spes*, &c. hoc loco de Spe in hac vltima acceptione agitur.

SECTIO I.

Quod sit obiectum materiale Spei:

IN hac virtute quatuor sunt distinguenda scilicet, in quibus versatur spes, seu id, quod speratur, & ratio sub qua speratur, & cui speratur, & à quo. Primum est propria materia huius virtutis. Secundum indicat formale obiectum eius. Tertiū est quasi subiectum illius boni, quod speratur.

In virtute Spei quatuor sunt distinguenda,

Quartum est veluti efficiens causa, tamen hæc duo ad formale, vel materiale obiectum reuocantur, ut videbimus, & idem illa duo priora sunt diligenter examinanda.

2. Dico primò. Primaria, & præcipua materia huius virtutis est beatitudo æterna. Est D. Thomæ 2. 2. q. 17. art. 2. Quem cōmuniter sequuntur Theologi, & in re est de fide. Ad Rom. 5. *Gloriamur in spe gloria secundum spem viam æternam, quam promissit qui non mentitur Deus.* Et idem constat ex aliis locis sacre Scripturæ. Ratio est, quia in illo præcipue versatur Spes, quod maximè nobis à Deo promittitur, quæ est planè ipsa beatitudo. Secundò, id est præcipue à nobis sperandum, quod est per opera nostra præcipue quærendum: atqui illud est, beatitudo, Matth. 6. *Quarite primum regnum Dei.* Sed aduertendum est in beatitudine hominis esse gloriam corporis, & animæ, & utraq; esse materiam Spei, sed animæ primariò, corporis verò secundariò: nam est quid consequens illam. In beatitudine etiam animæ multa sunt bona, quæ etiam sunt speranda: tamē essentialis beatitudo est proprium ad primarium obiectum spei, in qua etiam beatitudine sunt duo, obiectiui, & actus, seu beatitudo obiectiua, quæ est Deus ipse, & formalis, quæ est actus, quo videtur, vel possidetur Deus.

3. Difficultas igitur est. An conclusio intelligatur de formali, & obiectiua beatitudine: Durandus enim in 3. distin. 26. q. 2. & Paludanus ibid. q. 2. initio, intelligit de formali. Vnde vult hanc virtutem non attendi.

Confectio huius tractatus ab alio

Totius tractatus ordinem

Prima conclusio communis

De Spe gloria corporis videtur possit autem a p. q. 7. in consensu aut a

Beatitudo obiectiua formalis

Vita sit proprius materiam Spei. Opinio Durandi

Probatur 1.

Secundo.

Tertio.

Quinto.

Secunda conclusio contra
Dum de qua
etiam lib. 1.
de Stat. cap.
20. n. 9. &
ita de Re-
ligion lib. 1.
c. 1. n. 1.

Probatur
etiam, Con-
tra.

Secundo.

Ad primum
respondetur.

Probatur au-
tem libro 1.
de Stat. cap.
20. n. 9.

Ad secundum.

attingere Deum ipsum in se, sed solum medio actu creato nostro. Fundamentum est, quia Spes pertinet ad amorem concupiscentie: Deus autem non est honeste amabilis isto modo. Probatur minor primò. Quia illud esset amare Deum propter nos, quod est contra rectum ordinem. Secundò, quia ipse Deus non est formale bonum nostrum, sed coniunctio cum Deo: amor autem concupiscentie versatur circa bonum nostrum formale. Secundò arguitur, quia obiectum quod speratur est aliquid futurum, & arduum, sed Deus non est futurus, sed visio Dei: nec in se est propriè quid arduum, sed consecutio est ardua, & difficilis. Tertio, quia eadem est materia spei, & delectationis, quæ succedit spei de re iam consecuta, sed in patria obiectum illius delectationis non est Deus ipse in se, sed est visio Dei, vel consecutio: nam delectatio, quæ est de ipso Deo, non responderet spei, sed charitati. Tandem idem est obiectum spei, & desperationis, quia contraria versantur circa idem, sed desperatur visio Dei, non Deus ipse. Sicut eadem est materia gaudij, & tristitiæ: tristatur autem damnati non de Deo, sed de beatitudine formali, qua carent.

4. Dico secundò. Virtus Spei non tantum visionem ipsam Dei, sed Deum ipsum immediatè attingit: ille est prima, & præcipua materia eius. Ita D. Thom. prima secundæ, quæst. 11. art. 3. & 2. 2. q. 17. art. 1. & 5. & Caietan. eodem art. 2. Cap. col. in primo, distinct. 1. q. 1. art. 2. & communiter Theologi, & primò probatur à posteriori: nam aliàs sequitur Spem non esse virtutem Theologicam magis, quàm sit religio, quod est contra communem sensum, & repugnat Paulo dicenti. *Manent tria hæc Fides, Spes, &c.* Sequela patet, quia non attingeret Deum, ut obiectum quod, sed ut obiectum cui, id est, ut materiam alterius actus nostri, qui esset propria materia Spei: quomodo etià religio attingit Deum. Secundò Deus est summum bonum nostrum ratione suæ intrinsecæ bonitatis: ergo summum diligibile amore concupiscentiæ: antecedens patet: tum quia non solum res nobis inhærens, sed etiam res supposito distincta potest esse bonum nostrum: tum quia ipse Deus nobis coniungitur Ioan. 14. & ad Rom. 5. & hoc ipsum est maximum bonum nostrum sicut humanitati Christi non solum est bonum suppositum diuinum, quod sit principium multarum perfectionum, sed maxime, quia ipsummet illi per se coniungitur, suo etiam modo filius ipse, & Deus dicitur dari nobis, Lucæ 1. Ioan. 3. Tertio, arguit D. Thom. quia ille, in quem primariò sperat hæc virtus, est ipse Deus: ergo, & id, quod primariò sperat, quia sperare debemus à Deo aliquid proportionatum ipsi, ut finis respondeat principio, primo Ethicor. primo: ergo sicut ille, in quem speramus, est infinitus, ita, & bonum ab ipso speratum. Et confirmatur ex illo Genes. 15. *Ego merces tua magna nimis*, vnde Matth. 20. *per denarium diurnum* Patres omnes intelligunt ipsummet Deum, & ad Hebræos octauo, dicitur spes intrare, usque ad interiora velaminis, atque idem tradit Augustinus duodecimo, de Civitate capite trigésimo.

5. Ad primum igitur negatur, amare Deum amore concupiscentiæ non esse honestum, quia non amatur propter nos, sed nobis, ut dicemus sectione tertia, numero septimo, alioquin nec supernaturalis esset vnquam talis amor, quod ex materia de Gratia falsum esse constat. Negatur etiam, Deum per se non esse bonum nostrum: quia licet coniungatur nobis per creata bona, tamen non est ipse bonum nostrum ratione horum bonorum, sed potius ipsa sunt bona, quia habent ordinem ad Deum, & ipsum nobis coniungunt. Vnde dici solet ipsum Deum esse bonum nostrum, reliquæ verò conditiones sine quibus non habemus tale bonum. Ad secundum, licet virtus spei in vno actu respiciat fu-

SHARZ de Spe.

turum, & arduum, tamen secundum se, & in multis actibus ab his conditionibus abstrahit: sed de hoc in sequentibus. Nunc respondeo, esse futurum, simpliciter non convenire Deo: tamen respectu nostri aliquo modo convenire: quia futurus est nobis præsens, sicut modò est absens, quanvis ratio absentiæ non ipse, sed imperfectio nostra sit: sic igitur ipsemet erit præsens, quanvis ad hanc præsentiam requiratur actio nostra, & ita nos speramus Deum ipsum præsentem nobis, actum verò, id est, visionem, quæ est futurus præsens, propter ipsum Deum speramus. Eteodem modo Deus ipse excellentissimum est bonum, & in hoc sensu arduum: nam inde fit, ut consecutio eius sit tam ardua.

6. Ad tertium responderetur delectionem patriæ, Ad tertium quæ responderet amori concupiscentiæ esse de Deo ipso, ut de bono nostro possessio, tamen iam etiam consecuto: Vnde simul etiam est de ipsa visione. & consecutione, tamen non de illa sola, nec de illa primariò: nam si illa delectat, est propter Deum ipsum, quem facit præsentem. Et sic etiam similiter proportionaliter dicendum est: spem quidem simul attingere, & visionem, & consecutionem Dei: sicut qui sperat pecunias, simul & illas pecunias, & consecutionem earum sperat. Tamen si illa duo inter se comparentur, primarium locum tenet Deus, ut ostendimus, quia ipse est finis noster vltimus simpliciter, & qui satiare potest omne desiderium hominis. Dices, Deus est bonum increatum, visio est quid creatum, quomodo ergo possunt attingi immediatè per eandem virtutem? Respondetur. Quia conveniunt in ratione boni nostri supernaturalis, & vnum habet intrinsecum ordinem ad aliud: quod satis est, ut in eadem ratione obiecti conveniant, ut ex dicendis de obiecto formali tum in materia de Charitate, tum infra constabit. Ad vltimum, respondet Caietanus, non esse simile, quia actus desperationis & tristitiæ damnatorum sunt inordinati, & idèd possunt esse primariò de bonis minùs principalibus. Dico tamen etiam esse posse de Deo ipso, ut à me sperato, vel absente, sicut potest quis dolere, quod Deum ipsum sibi amiserit, idque propter suum incommo-

Instantia.

Responsio.

Ad vltimum.

Tertia conclusio.

Probatur primo.

Secundo.

Tertio.

Quarta conclusio.

Quodnam sit adequatum obiectum spei.

Hh 3

constat

constat ex dictis tum hic, tum in tractatu precedenti, in simili de obiecto Fidei, disputat. 2. sect. 2. à num. 5.

SECTIO II.

Verum formale obiectum spei sit bonum sub ratione boni, eiusque actus sit voluntatis, non intellectus, & quomodo à Fide distinguatur.

1. Hæretici huius temporis confundunt ferè has virtutes; & actus spei à fide non distinguunt: unde consequenter dicere debent, Spem esse intellectum, & formale obiectum eius esse verum, non bonum. Fundantur primò in quibusdam locis Sacre Scripturæ, in quibus fides induciam significat, inò ferè semper videtur poni vnum pro alio. Secundò: quia sperare nihil aliud esse videtur, quam credere, hoc fieri posse, vel certè futurum esse, vel absolutè, vel sub aliqua conditione. Verbi gratia, si per me non steterit, saluabor, quo pacto videtur loqui de Spe Cyprianus libro de immortalitate sub finem. Tertiò, Quia desperare, nil aliud est, quam iudicare me non consecuturum beatitudinem, non est enim desiderare, aut velle non esse beatum: nam interdum, qui desperat, veller potius beatitudinem: consistit ergo in illo iudicio: ergo eadem ratione Spes: unde quando aliquis de desperatione tenetur, non alio modo eum erigimus, quam persuadendo, vt credat se posse saluari. Vltimò quia Spes Christiana debet esse certa iuxta illud Roman. octavo, & 2. ad Timoth. primo: *Certus sum &c.* Græcè est *πίστις*, id est, certam in Domino Spem habeo, confido, vt legit Ambros. Hieronym. quæstione quarta ad Algasiam, & alij, & infra id ostendimus: certitudo autem proprietas est actus intellectus. Hæc tamen sententia, quatenus confundit Spem cum fide, est erronea.

2. Unde dico primò, actum Spei est formaliter, & essentialiter distinctum à fide: habetur ex Paulo. prima ad Corinth. 13. *Nunc autem manent tria hæc, Fides, Spes, Charitas.* Vbi planè distinguit Fidem à Spe, quod præcipuè est verum de actionibus, & consequenter de habitibus: Tridentinum etiam Sess. 6. capit. 6. apertè supponit hanc distinctionem, & omnes Theologi post Dium Thomam 1. 2. quæst. 40. articulo 2. Unde Augustinus in Enchyridio cap. 8. *Fides & Spes, non tantum vocabulo, sed rationali differentia distinguuntur.* Quod probat, quia Fides de bonis est, & malis, Spes tantum de bonis: illa de præteritis, & futuris, hæc tantum de futuris. Et probatur adhuc: nam potest quis perdere Spem absq; hæresi, atq; adeo retenta Fide, vt in materia de Gratia traditur: sunt ergo distincta: antecedens patet, si quis desperet: non quia putet promissiones Dei esse falsas, sed ex alia affectione. Ille enim nullum habet iudicium hæreticum. Confirmatur. Nam si Spes consisteret in iudicio fidei, maximè in hoc, *Deus potest me saluare.* Sed in hoc non: quia vna cum hoc iudicio potest esse desperatio. Maior patet, quia non potest consistere in illo alio iudicio; *Ego sum predestinatus*, vel *Ego saluabor.* Quia si sint absoluta hæc iudicia, non sunt de fide, ex Tridentino capit. 9. Sessione 6. Si verò sint tantum conditionaria, potest cum illis consistere desperatio. Sed contra: ad Romanos 4. inquit Paulus. *Abraham credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam*, & subdit, *qui contra Spem in Spem credidit*, ergo Spes à Fide non distinguitur. Respondent quidam ibi sumi credere pro confidere, & fidem pro fiducia. Sed falsum est primò, quia Paulus eo loco præcipuè intendit commendare Fidem, id est credulita-

tem: deinde quia Genesis 15. illa verba credidit Abraham Deo, apertè intelliguntur de fide: & ita exponitur Paulo ad Galat. 3. & eodem modo videtur ad Romanos 4. & Iacob capit. 2. in eodem sensu. Dico igitur Paulum dicere credidisse Abraham in Spem, quia in Fide promissionum Dei fundavit Veram salutem, Spem suam contra Spem, quam natura præstare poterat.

3. Alia ergo sententia est, quæ ponit quidem Spem in intellectu iudicio. Sed diuersam à Fide (in quo discedit à præcedenti errore hæreticorum) quoniam fides fundatur in veritate Dei, Spes in fidelitate: sicut autè hæc duo attributa distinguuntur in Deo, ita virtutes, & iudicia, quæ illis nituntur: Unde ad Fidem spectat iudicare Deum non mentiri in his, quæ assumat, quia est prima veritas, Spei verò est, iudicare Deum futurum fidelem in suis promissionibus: Unde formale obiectum spei in hæc sententia erit summa Dei fidelitas, quomodo Clem. Alexand. secundo Strom. in initio, cum dixisset Spem esse expectationem, subdit expectationem esse opinionem de futuro, & fiduciam esse firmam apprehensionem: & potest confirmari: nam valde probabile est in hominibus fidelitatem, & veritatem esse diuersas virtutes: unde diuersæ rationis est iudicare aliquem hominem non mentiri in suis dictis, vel existimare illum esse fidelem in adimplendis promissis, ergo similiter, &c.

4. Dico tamen secundò. Actus, & virtus Spei nullo modo potest poni in intellectu. Est ita certa, vt contraria saltem sit temeraria, nam omnes Theologi ita sentiunt, & potest probari ex præcedenti, nam si est in intellectu, vix, aut nullo modo, potest à Fide distinguamur eius actus erit iudicium certum, obsecrum, & supernaturale: hæc autem sunt de ratione fidei. Secundò quia ille modus confictus nulla ratione satisfacit: nam re vera in Deo nullo modo possunt distingui ratio fidelitatis, & veritatis, saltem quantum ad propositum spectat: dupliciter enim potest aliquis deficere in promittendo: vel quia promittit sine intentione adimplendi, vel quia licet bona intentione promittit, postea mutatur: primus modus intrinsecè continet falsitatem, & est contra veritatem Dei. Unde fides tenemur credere, Deum habuisse voluntatem implendi ea quæ promittit. Secundus modus saltem includit mutabilitatem: unde sicut credimus Deum esse immutabilem, ita eadem fide credimus esse constantem in adimplendis promissis: ergo totum illud iudicium ad Fidem spectat, & ita frequenter Scriptura dicit, *Fidem tui in Dei fidelitate*, sicut in veritate 2. ad Timoth. 2. *Si non credimus, ille fidelis permanet*, negare se ipsum non potest, & ad Romanos 3. *Nunquid incredulitas eorum fidem Deum accusat*, id est fidelitatem, absit, si autem Deus verax, &c. Addo etiam in hominibus esse valde probabile fidelitatem in promissis non esse diuersam virtutem à veritate, quod sentit D. Thomas 2. 2. quæst. 80. Et latè Caietan. quæst. 115. Confirmatur conclusio omnibus rationibus factis pro præcedenti, nam illæ probant Spem non posse consistere in iudicio illo certo, siue illud pertineat ad fidem, siue ad aliam virtutem: quandoquidem cum illo iudicio potest simul esse desperatio Confirmatur vltimò, nam sicut iudicio præmium reddendum esse pro meritis, ita iudicio poenam esse infligendam pro peccatis, ergo si sperare est iudicare: vtrumq; iudicium erit Spes: at hoc est falsum, nam ex vno iudicio sequitur Spes, ex alio timor.

5. Dico tertio Spem ad voluntatem spectare, & consequenter esse motum in bonum sub ratione boni. Hæc conclusio sequitur ex dictis, & suadet etiam ex communi modo sentiendi, nam passio Spei ponitur ab omnibus in appetitu sensitiuo.

Error hæretic. de quo etiam in lib. 2. de Grat. c. 12. n. 2. Primum fundamentum.

Secundum.

Tertium.

Vltimum.

Prima conclusio. Probat ex Scriptura.

Tandem ratio de qua lib. 11. de grat. c. 7. n. 6. Confirm.

Obiectio.

Quorundam solutio reposita.

Secunda conclusio etiam falsa.

Clem. Alex. dictum pro hac opinione. Confirmatur à simili.

Secunda conclusio.

Secundo.

Confirmatur conclusio.

Videi possunt dicta in Relect. de libert. diuina disp. 1. sect. 2. à num. 24. Confirmatur vltimò.

Tertia conclusio.

Item.

Item illud speramus, quod aliquo modo iudicamus bonum, & futurum, ita Philosophus 2. Retor. cap. 1. & Augustinus in Enchyridio cap. 8. ubi ait, bona spe-
rit, mala timeri. Vnde confirmatur, nam timor ad appetitum spectat, & fuga mali sub ratione mali, & illi est contraria spes; ergo cum contraria sint circa idem, etiam spes erit in appetitu, & cum non sit fuga, sed persecutio, tendit bonum sub ratione mali.

6. Ad fundamenta secundæ sententiæ responsum iam est num. 4. Ad primum prioris sententiæ, primo negatur fides significare fiduciam in Scriptura, saltem regulariter, ut diximus late in materia de fide disp. 1. sect. 1. Ad secundum respondetur, quia, ut postea dicemus, spes supponit fidem, & in illa omnino fundatur, iuxta illud, *Fides est substantia sperandarum rerum*, hinc fieri ut interdum spes nominetur ab ipsa fide, & inde spes dicta est fiducia, ut Dñs Thomas docet 1. 2. quæst. 40. & inde nominatur fides. Ad tertium argumentum patet ex dictis, & patebit latius ex dicendis. Ad ultimum de certitudine spei, quidam volunt, quamvis spes, & fides sint distincta, posse tamen convenire in aliqua proprietate communi etiam eiusdem speciei, quia interdum res specie distinctæ, habent aliquod accedens eiusdem rationis. Sed hoc non recte dicitur, nam certitudo fidei, est de eius essentia, & intrinsece oritur ex obiecto formali certæ, vnde convenire alteri rei specie diuersæ est impossibile. Præterea certitudo proprie convenit actibus intellectus, voluntatis verò solum per quādam accommodationem. Quomodo dixit Aristoteles secundo Ethicorum cap. sexto, prudentiam esse certam, quia firmiter adheret veritati, virtutes autem morales dici certas, quia nunquam aberrant à vera honestate, quod tamen habent à prudentia dirigente ipsas; sic ergo spes dicitur certa non per modum firmi assensus, sed quia nititur vera ratione sperandi: vnde per se non aberrat. Quomodo Paulus ad Hebræos sexto, dicit, *Spem niti promissione & iuramento Dei, ut per duas res immobiles firmissimum solatium habeamus*, hoc autem habet spes à fide, à qua dirigitur, & in qua fundatur, ad Hebræos vnde deimo, ita exponunt hanc certitudinem spei, Hilarius canon. 5. in Matth. & alij Patres, Dñs Thomas 2. 2. quæst. 18. artic. 4. & alij Theologi in 3. distinctione 26. ubi Dñs Thomas 2. 2. quæst. 2. articulo 2. ait, per accidens posse interdum spem nostram deficere ratione liberi arbitrij, non quia ipsa spes aberrat in sperando, sed quia tandem interdum non fiet, quod sperat, non ex defectu eius, in quem sperat, sed ipsius sperantis, & hæc etiam ex parte charitatis ad hanc spei firmitatem postulatur, iuxta illud ad Romanos 5. *Spes autem non confundit, quia Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris*.

SECTIO III.

Quod bonum, & sub qua ratione sit formale obiectum spei, & per quos actus virtus spei tendat in illud, atq; adeo quomodo spes distinguatur à charitate.

Tota difficultas consistit in assignanda propria ratione huius obiecti, prout distinguitur ab obiecto formali charitatis, nam hinc pendet distinctio harum virtutum, & actuum earum. Prima sententia dicit Deum, sub absoluta ratione boni increati, & supernaturalis, esse obiectum charitatis: sub ratione verò ardui, & excedentis hominis facultatem esse obiectum spei, atque adeo ad charitatem pertinere, amare, & desiderare illud bonum, & quæ ad illud conferunt, ad spem vero tantum spectare. Hæc sententia indicatur à Dño Thoma in q. d.

1. de Spe art. 1. & 2. 2. quæst. 17. art. 1. & 2. & 3. & Cate-
tan. quæst. 18. art. 1. tenet Paludan. 3. distin. 26. quæst.
2. Richard. artic. 1. quæst. 3. & artic. 2. quæst. Durand.
quæst. 3. Henricus quodlibet 8. quæst. 15. ad 2. Bo-
nauentur. eadem distin. 26. quæst. 4. & 5. & alij. Qui
dicunt charitatem esse in concupiscibili, spem verò
in irascibili: cuius est tendere in arduum: nimirum
de his virtutibus philosophantur, ac si in vo-
luntate irascibilis à concupiscibili realiter distin-
gueretur. Duo etiam tribuit Bonauentura Spei,
confidere scilicet, & expectare: primum respectu
eius in quem confidimus. Secundum respectu boni
expectari.

2. Hæc sententia, quatenus ponit bonum arduum, obiectum actus spei, habet veritatem suam, ut
parebit quatenus vero arduitatem ponit quasi ob-
iectum formale huius virtutis, per quod à charitate
distinguitur, & quatenus nullum alium actum tri-
buit huic virtuti, nisi propriam spem, & omnem a-
morem boni supernaturalis tribuit charitati: neg
est Dñi Thomæ, neque potest convenire in intelli-
git, & primum peto quid intelligat nomine ardui: Si
enim intelligat bonum, quod superat omnem hu-
manam facultatem: etiam charitas tendit in Deum,
ut tale bonum est, si vero intelligat illud bonum, ut
est absens, & consequendum: etiam charitas per
desiderium esset actus tendit in illud bonum absens, &
in consecutionem eius propter Dei gloriam: si ve-
ro intelligat, ut bonum dicit etiam rationem excel-
lentiam, quæ est in ipso bono, non bonitatem, ita ut
tam charitas, quam spes tendat in bonum excel-
lens, tamen charitas formaliter in bonitatem, in
excellentiā quasi materialiter, spes vero contra
in excellentiam formaliter, quasi ad vincendam
difficultatem, in bonitatem vero quasi materialiter,
si inquam hoc intelligat, non potest consistere,
quia spes est motus voluntatis prosequens obiectum
ergo necessario intendit in obiectum forma-
liter sub ratione ardui. Præterea illa excellentia, vel
est solum quasi augmentum bonitatis, & sic tende-
re in bonum sub ratione excellentis, non est aliud,
quàm tendere sub ratione boni, imo sub excellen-
tissima ratione boni, quod etiam facit charitas,
tanto melius, quanto est perfectior spe. Si vero
illa excellentia significet difficultatem obtinendi
tale bonum, sic non potest esse ratio sub qua, nam
ratio sub qua pertinet ad motum, difficultas au-
tem non mouet appetitum ad prosecutionem ob-
iecti, sed potius retrahit appetitum; bonitas vero
est, quæ excitat appetitum ad vincendam difficul-
tatem. Secundo est difficultas in hoc: nam illi
actus quos hæc sententia ponit *confidere, & expectare*,
si referantur ad voluntatem, non possunt esse nisi
volitiones quædam: confidere ergo in aliquo, erit
velle ab illo habere aliquod bonum, quod iudico
illum mihi daturum, vel absolute, vel sub aliqua
conditione, & hæc eadem voluntas comparata ad
bonum ipsum erit expectatio eius: at vero totus
hic actus tendit in bonum sub ratione boni, & quia
tendit in absens, nihil aliud esse videtur, quàm de-
siderium. Vnde ulterius necesse est, talem actum
supponere amorem obiecti expectati, qui amor
in præfenti materia, debet esse supernaturalis, ut
sit proportionatus expectationi, & fiducie super-
naturali. Peto ergo cuius virtutis actus sit ille
amor: nam charitatis, per se loquendo, non est,
quia charitas non tendit in proprium commodum
amantis, ut sic, ille autem amor est proprii com-
modi, pertinebit ergo ad Spem, & ita habebit
plures actus, quam difficultatem mox latius pro-
sequar.

3. Ex secunda sententia, obiectum materiale 2. sententiæ
spei esse bona supernaturalia, formale vero esse
Deum, ut primum authorem, & principium ta-
lium bonorum, iuxta quæ sententiam ita differunt

tres virtutes Theologicæ, vt Fides formaliter tendat in veritatem, Charitas in bonitatem, Spes in omnipotentiam, ratione cuius Deus est principium omnium bonorum, ita videtur explicare hanc rem. Dicitur Thomas q. quæz illa 17. articulo 6. & disput. de Spe artic. 1. & 4. & alijs in locis aliquoties. Nam sicut fides nritur Deo dicenti, ita Spes Deo auxilianti, & hoc modo loquuntur non pauci de obiecto formali spei scribentes. Explicatur, nam in hoc differt supernaturalis spes à naturali: quod illa tota nitatur Deo: hæc alijs causis. In hac sententia vnum est certum, spem infusam principaliter fundari in Deo, hoc enim est de Fide ac fortasse declaratum contra Pelagianos, qui ponebant spem in propria libertate, & virtutibus, contra quos dicitur Ierem. 7. Nolite confidere in vobis ipsis, & cap. 17. Benedictus homo qui confidet in Deo, & cetera. Deo autem principaliter, quia secundariò tanquam in instrumento, vel medio ordinato à Deo, etiam licet sperare, vel in meritis Christi Domini, aut proprijs, Dei gratia factis, aut in orationibus Sanctorum, & similibus, vt patet ex 1. Corin. 15. 2. ad Corin. 1. & 3. & ad Galat. 5. & ex Trident. sess. 6. cap. 16. canon. 26. Et videri potest Augustin. de catechizandis rudibus capit. vigesimo primo, & in Enchyridion cap. decimo quarto. Aliud vero, quod hæc sententia dicit, nempe Deum, quatenus in ipsum speramus, esse obiectum formale, seu rationem sub qua ipse virtutis, difficile est: nam sperare in aliquem, duo includit: primum est existimare, & credere illum futurum mihi auxiliatorem, & sine illo me non posse consequi, vel habere id quod spero: secundum est, affectum voluntatis tendere in illud bonum, & in authorem eius, & virtutum horum concurrunt in spe Christiana: tamen primum pertinet ad fidem: secundum est quidem proprium ipsius spei, tamen respectu illius, Deus se habet solum, vel vt vnum ex bonis speratis, quia videlicet spero auxilium eius, & gratiam, vel vt causa extrinseca horum bonorum: prima autem ratione potius est materiale, quam formale obiectum: secunda autem ratione, etiam est causa extrinseca tantum, non ratio formalis, quod aperte sentit Dicitur Thomas citata quæstione decima septima, artic. 4. in corpore bonum, ait, quod quis sperat habet rationem causæ finalis: auxilium autem per quod aliquis sperat illud bonum obtinere, habet rationem causæ efficientis, & idem scribit in artic. 5. quibus locis palam excludit Dei auxilium à ratione formali spei, bonum autem in tali ratione includit, cum iuxta eundem Dicitur Thomam finis intrinsecus sub ratione formalis, cum obiecto sub ratione etiam formali coincidat. Quod præterea confirmatur, quia ratio formalis obiecti huius virtutis, debet esse aliqua ratio boni, nam est virtus voluntatis, quod autem bonum sit obtinendum ab hoc, vel ab illo, vel his viribus, aut illis, non variat rationem boni amari, quia ordo ad extrinsecam causam non variat intrinsecam rationem formalem, sed potius è contrario, quia bonum est diuersum, & diuersi ordinis, ideo habet ordinem ad diuersam causam. Confirmatur secundò, nam expectare sanitatem, siue per medicinam, siue per alia media, si in sanitate eadem bonitas appetatur, non variat rationem formalem obiecti: item ab ipso Deo diuerso modo speramus multa, quædam ex liberalitate mera, vt primam gratiam, quædam ex iustitia & meritis, vt gloriam, & tamen quia ratio boni sperati eadem est, obiectum formale est idem, & virtus spei eadem est. Vltimò, quia illo modo, & sub illa ratione potest etiam Charitas confidere in Deum, & sperare, nimirum si proximo ex Charitate beatitudinem appetam, & petam à Deo, & sperem illi dandam, ex eodem affectu Charitatis, omnes illi motus videntur eliciti à charitate, & tamen illo modo nituntur ratione aliqua in omnipotentia Dei; quare, &c.

Partim admittitur.

Consulte autorem lib. 2. de grat. c. 12. num. 8.

Partim reicitur.

Confirm. 1.

Confirm. 2.

Confirm. 3.

4. Tertia sententia asserit obiectum spei esse Deum, vt summum bonum amabile amore concupiscentiæ, quasi in commodum amantis, hanc Dicitur Thom. quicquid aliqui dicant, sentio esse 2. 2. quæst. 17. art. 8. & 9. disputata de spe art. 3. indicat Caietan. art. 5. Clarius Scot. in 2. distinct. 26. & 27. & Gabriel. distinct. 26. Almaynus in suis moralibus tract. 2. capit. 7. & recentiores communius ad citatum locum Dicitur Thomæ. Et mihi videtur vera, quam vt explicem. Dico primo. Præter amorem, quo amatur Deus ex charitate, est alius distinctus, quo amatur Deus, vt summum bonum amantis, in commodum ipsius amantis, qui & honestus est, & supernaturalis. Conclusio videtur communis. Probatur singula membra: primum quidem, quia Deus est summum bonum hominis: omne autem bonum est amabile eo modo, quo bonum est. Hinc patet secundum, quia talis amor tendit in obiectum bonum; & eo modo, quo bonum est, & amabile; item per se nullam habet circumstantiam malam. Quod sit etiam supernaturalis patet ex eius obiecto, nam licet Deus author nature, & finis naturalis eius, sit summum bonum naturale hominis: tamen vt est author gratiæ, & finis eius, ac obiectum supernaturalis beatitudinis est supernaturale bonum: ergo amor, qui tendit in Deum sub ratione, vt sit proportionatus tali obiecto, debet esse supernaturalis, talis est autem amor de quo loquimur: ergo. Confirmatur. Nam per hunc amorem præfert homo illud bonum omni alij bono concupisibili, & omni beatitudini: rursus paratus est ad querendum illud bonum omnibus modis proportionatis illi, qui tamen supernaturales sunt: est ergo ille effectus supernaturalis. Tandem ex hoc amore oritur spes, vt dicemus, spes autem supernaturalis est, vt ex materia de gratia constet. Quartum denique quod hic amor sit distinctus ab amore charitatis, patet, quia alter est concupiscentiæ, alter amicitie.

5. Dices, interdum hos amores non esse actus distinctos, sed vnum, qui comparatus ad diuersa recipit has denominationes, vt constat ex 1. 2. Respondetur verum hoc esse, quando illæ denominationes sumuntur ex respectu diuersarum rerum, quarum altera est, quæ amatur, altera est bonum, quod alicui amatur; tamen ratione vnius, & eiusdem rei, isti amores semper sunt diuersi actus; quia videlicet vno amore ita amatur res in se, & propter se, vt quidquid amatur, illi rei ametur, vt ipsa sit perfecta, ibi sistendo, qui modus est proprius amoris amicitie: alio vero actu amatur eadem res non sibi, sed amanti in commodum, & perfectionem eius, qui modus est concupiscentiæ, & hoc actus esse distinctos, docet Anselmus de casu diaboli capit. 4. & de Concor. cap. 9. nam alter inquit, oritur ex suprema quadam affectione iustitiæ, & honestatis, alter ex affectione proprii commodi: vnde ille magis videtur oriri ex excellentia rationis, & libertatis: hic magis quodammodo ex inclinatione nature.

Sextò. Sed arguitur primo contra. Quia hoc amore vtimur D E O, quia eum ad nos referimus, vnde constituimus nos ipsos, tanquam finem ipsius D E I, nihil autem est turpius, quam vt fruendis, vt Augustinus dixit. Secundo ille amor, vel est amor proprius, vel oritur ex amore proprio: nam desiderium ex amore nascitur, ergo desiderium proprii commodi, ex amore proprio, sed amor proprius naturalis est, quia in eo, & res amata, & ratio amanti est merè naturalis: ergo totus ille actus naturalis etiam est. Tercio hinc videtur fieri non posse hunc amorem pertinere ad virtutem Theologicam: nam licet per eum ametur D E V S, tamen ratio amandi non est increata, sed creata, nimirum ipse amans, & commodum proprium. Quarto, quia si quomodo se potest homo amare supernaturaliter, ille amor ad cha-

Tertia sententia eque vera.

1. Conclusio.

Probatur singula membra.

Lib. 2. c. 12.

& 13.

Ratio remouetur.

Obiectio quadragesima contra affectionem.

1.

2.

3.

4.

ad charitatem spectat, & ea ratione velle sibi beatitudinem, & quicquidque bona supernaturalia, charitatis est officium, vt dicendum est infra ex Diuo Thoma quæst. 23. artic. 2. ad 2. & quæst. 25. ad 2. artic. Patet etiam à simili; nam velle proximo beatitudinem ex amore supernaturali, caritatis est officium, ergo multò magis sibi.

Ad 7. 7. Ad primum negatur antecedens, quia hoc amore, nos non referimus Deum ad nos, vt ad finem, sed propriè amamus Deum nobis, quod potius est amare coniunctionem nostri cum Deo tanquam cum vltimo fine supernaturali nostri; quamuis in hoc amemus commodum nostrum, id est, felicitatem, & vltimam perfectionem. Verum est tamen hunc amorem, quia non est fructio Dei, sed in fruitionem tendit, solere interdum dici vsum, vt patet ex Aug. lib. 6. de Trinit. c. 10. & lib. 10. c. 11. Quo sensu, & lato modo loquendi nō omnis vsum Dei, vel potius amoris Dei malus est: si tamē totus ad fruitionē Dei ordinatur. Propriè verò loquendo ille amor non est vsum, quia vsum, propriè loquendo, est actus circa medium, ortus ex amore finis; & ad illum ordinatus, hic autem amor non est huiusmodi, quia proxime versatur circa ipsum finem, & ipsum, & eius fruitionem amat ipsi diligenter, non tanquam finis, sed tanquam subiecto. Vnde totus hic amor natura sua, non tendit, nec sistit in homine, tanquam in vltimo fine, sed de se tendit in Deum; nam quod creatura iungatur Deo, vt vltimo fini, per se est quid referibile in Deum, & in gloriam eius, quæ ratio quasi virtualiter continetur in hoc actu ex natura sua, formaliter vero addi potest per charitatem.

Ad 8. 8. Ad secundum dico, hunc amorem, de quo loquimur, non nasci ex alio amore per se loquendo, quia non est desiderium, sed amor; amor autem per se est primus actus. Sed aduertendum in omni amore, qui est concupiscentiæ respectu alicuius boni, includi formaliter, vel virtualiter, quod sit beneuolentia respectu alterius; quia si concupisco bonum, alicui sane concupisco; ergo cum, cui concupisco, beneuolentia diligo; cum igitur hoc amore diligamus Deum nobis, negari non potest, quin talis amor sit etiam beneuolentia respectu nostri, atq; adeo quod per illum nos amemus: attamen ille amor est verè supernaturalis, quia bonum, quod per illum nobis amamus naturale est simpliciter, & ab eo maxime specificatur amor, & licet is, cui amatur, videatur res naturalis, tamen, vt pertinet ad hunc amorem, non est mere naturalis, sed consideratur vt habens respectum ad bonum supernaturale, & obediencialem capacitatem eius. Vnde in hoc amore natura eleuat se, & aliter se diligit, quam sit naturaliter diligibilis; quia non tantum naturalem perfectionem, sed maxime supernaturalem sibi amat, & optat; vnde licet amor proprius, vt communiter sumitur, sit naturalis amor, & imperfectus, tamen si amor proprius dicatur omnis amor propriæ perfectionis, & commodi proprii; non omnis talis amor est naturalis, præsertim quando talis amor est regulatus per regulam supernaturalem, & per conformitatem ad illam, appetit supernaturalem honestatem. Nō nego tamen hunc amorem supponere amorem naturalem sui ipsius, eo modo, quo gratia supponit naturam, sicut etiam mater, verbi gratia, supposita naturali coniunctione, quam habet cum filio, amat illi perfectionem, & excellentiam supernaturalem, tamen hoc totum quod naturale est, nempe coniunctio, vel amor, non est propria ratio huius amoris, sed hæc sumitur ex excellentia boni amati, reliqua vero sunt conditiones, vel necessariz, vel viles.

Ad 9. 9. Ad tertium negatur consequentia, quia hic amor attingit Deum ipsum, & ratio amandi est ipsamet bonitas increata Dei, non vt est bonum Dei, sed vt est bonum increatum meum, & ita sufficienter

attingit hic amor Deum: prout necessarium est ad Theologalem virtutem; neque refert, quod is, cui bonum hoc amatur, sit creatum quid: nam hoc non obest rationi virtutis Theologalis, sicut è contrario, si qua virtus immediate tantum attingit materiam creatam, quamuis illam amet vel referat ad personam increatam; tanquam ad obiectum, cui, non satis est ad rationem virtutis Theologice: & patet id euidenter in virtute spei, quomodocumq; explicetur, nam in illa manifestum est, quod quidquid speramus, nobis speramus, & tamen sine controuersia, ille est actus sufficiens Theologalis virtutis. Quarti argumenti solutio patet ex dictis, nam licet ex charitate possimus amare nos ipsos amore supernaturali, & beatitudinem nobis, tamen non ex illa sola, nam charitas etiam in amore sui non respicit proxime proprium commodum naturæ, sed vel diuinum bonum, vel honorem, vel diuinam excellentiam secundum se; at vero hic amor, de quo loquimur, proxime attendit rationem proprii commodi, quamuis supernaturalis, & altioris ordinis.

10. Dico secundo. Ex hoc amore concupiscentiæ nascitur desiderium, vel bonorum supernaturalium. Et si amor sit perfectus, & absolutus, & cum recto iudicio coniunctus, nascitur etiam spes, qui actus, & honesti sunt, & supernaturales, sed nō semper re distincti, sed ratione, & denominatione tantum. Probaturs prima pars, quia omnis amor parit desiderium si bonum sit absens. Secunda patet eodem modo, quia si bonum amatum sit excellens, & difficile ad consequendum, etiam ex amore eius nascitur spes, vt constat ex 1. necessario tamen est, vt adit iudicium quo quis credat consecutionem talis boni esse possibilem, imo, & esse futuram, vel certo, vel probabiliter, pro ratione spei. Denique necessarium est, vt non adit iudicium certum, & definitum, nempe tale bonum nunquam fore consequendum, quia ex hoc nascitur desperatio, vt patebit. Tertia pars constat ex dictis: spes enim, & desiderium proportionatur amori, vnde desiderium est hunc motum esse honestum, & supernaturalem, Psal. 117. Bonum est sperare in Domino: Psal. 124. Qui confidunt in Domino, &c. Rom. 15. In eum, id est Deum, gentes sperabunt. Trident. sess. 6. can. 26.

11. Quartam partem conclusionis, scilicet, spem, & desiderium non esse semper actus re distinctos, tenent Scot. Gab. Almaynus supra. Caietan. 2.2. quæst. 18. art. 1. dicit sperare nihil aliud esse, quam velle bonum arduum possibile sibi, & in illa arduitate includitur absentia: & re vera si sperare est actus voluntatis, & circa bonum, vt bonum, non potest intelligi, quid sit, nisi velle: & cum sit circa absens, erit motus appetitus tendentis in distans, hoc autem ipsum est, esse desiderium: nam in hoc consistit ratio desiderij, per quam distinguitur ab amore, & delectatione: & quod illud bonum sit excellens, aut difficile ad consequendum, fortasse efficiet, vt illud ipsum desiderium sit difficilius ad eliciendum, vel etiam, vt sit nobilius: non tamen, vt non sit desiderium. Et confirmatur: nam certum est bonum absens amatum, quantumuis excellens sit, & arduum, posse desiderari: ergo circa tale obiectum non possunt distingui desiderium, & spes: nam vtrumque versatur circa arduum, & absens. Secundo spes est quidam actus necessarius ad salutem: hæc autem dispositio in hoc consistit, quod efficaciter intendat, & velit eam sibi comparare: hæc autem intentio, vt in 1. dictum est, non differt re, & essentia à desiderio perfecto: ergo idem videtur dicendum de actu spei, qui non apparet distinctus ab illa efficaci intentione.

12. Sed contra arguitur, nam videtur hoc esse contra communem modum concipiendi de spe: scilicet enim definiri expectatio futuræ beatitudinis, vt patet

Secunda conclusio quadripartita.

Probaturs 1. pars. Probaturs 2.

Videatur autem tract. 4. disp. 11. sect. 8.

Probaturs 3.

Quartam doct. Scot. Gabr. &c.

Suadeturs 1.

Confirmatio

Suadeturs 2.

Obiectio contra proximam 4. partem, adest.

Confirmatio
2 & 2

Dilutio.

Ad primam
confirmatio-
nem.

Ad secundā.

Tertia con-
clusio tripar-
tita.Probat 1.
prima pars.

Secundo.

Tertio.

pater ex Magistro in 2. distinctione 26. expectare autem non est desiderare. Confirmatur primo: nam fieri potest, ut aliquis desideret bonum, & tamen non speret se consequitur. Secundo spes infusa præcipue videtur respicere eum, in quem speramus, scilicet Deum; desiderium autem nihil respicit nisi rem desideratam. Respondetur. Ideo addidi in ultima parte conclusionis hæc denominatione, & ratione distinguui. Vnde ratio desiderij, & nomen latine patet, quàm spei: nam desiderium dicitur omnis appetitus boni absentis, siue sit per modum actus perfecti, & efficacis, siue imperfecti per modum velleitatis, item siue illud bonum sit arduum, siue facile, & proportionatum appetenti, denique siue proprii vultus, siue alienis sit comparandum: spes vero imprimis significat actum perfectum per modum voluntatis efficacis, & per se versatur circa bonum aliquo modo difficile, unde spe tendit in bonum, quod non tam ab sperante, quàm ab alio pendet, & ideo non solum respicit bonum speratum, sed etiam illud à quo, vel per quem speratur, tamen principium aliquo modo illius boni. Quamvis igitur in proposito idem actus realiter sit spes, & desiderium: desiderium tamen dicitur ex hoc solum, quod est appetitus boni absentis: spes vero dicitur quatenus est motus perfectus in bonum arduum: & ideo inuoluit, ut spes est, relationem ad eum, à quo, vel per quem speramus tale bonum: ad eum modum, quo intentio finis inuoluit voluntatem mediōrum: & hoc modo verum est actum spei infuse respicere, & bona sperata, & Deum, ut auctorem illorum bonorum, iuxta illud Genes. decimo quinto, *Noli timere Abraham: ego protector tuus sum*, in quem speras, & merces tua magna nimis, quam speras. Deinde ut est desiderium, hic actus non requirit iudicium, quod tale bonum sit consequendum, sed solum quod sit bonum mihi, tamen ut sit perfectus motus spei, præter estimationem de bonitate obiecti, requirit persuasionem de possibilitate obtinendi tale bonum, atque adeo de voluntate eius, qui daturus est auxilium ad tale bonum consequendum, & denique de fidelitate promissionum, quæ ab ipso factæ sunt; & hac ratione spes, ut infra dicemus, requirit fidem excitantem, & mouet appetitum ad istum actum perfectum, à quo etiam fiducia nominatur, de quo vide Diuum Thom. q. 128 art. 1. ad 2. & 129 art. 6. Ad obiectionem ergo negatur spes, quamuis realiter sit idem, quod desiderium, non posse denominari expectationem, sicut denominatur, imo si attendamus communem modum concipiendi, nihil aliud est, expectare aliquid, quàm desiderare, ut veniat, supposito iudicio, quod venturum sit. Ad primam confirmationem respondetur desiderium inefficax per modum velleitatis posse esse in eo, qui non sperat, non vero desiderium perfectum per modum efficacis intentionis. Ad secundam confirmationem patet ex dictis responsio.

13. Dico tertio. Hi actus amoris concupiscentiæ, & desiderij, vel spei, qui ab illo oriuntur, ad eandem prorsus virtutem spectant, quæ non est charitas, & consequenter erit spes: Conclusio sumitur ex Diuo Thoma ar. 6 in corp. & ad 3. & plane sequitur ex dictis nam radix desiderij & spei, est amor: ergo eiusdem virtutis est amare illud bonum, & illud sperare, si absens sit: patet consequentia, quia eadem virtus versatur circa actus per se ordinatos, quorum vnus est, quasi radix aliorum: tum etiam quia in illis omnibus actibus retinetur eadem ratio formalis respectu virtutis. Item ad eandem virtutem spectat voluntas simplex finis, intentio eius, & electio mediōrum. Similiter eadem ratione amare Deum, & desiderare illi bonum, & odio habere malum illius, pertinent ad eandem charitatem. Tandem eiusdem virtutis est amare bonum quādo est absens, & gaudere de illo, quando est præsens, sed eadem virtus,

quæ desiderat vel sperat absens gaudet de præsentibus, ut ait Diuus Thomas in dicta quæstione 28. ergo de primo ad vltimum eadem virtus, quæ amat, desiderat, & sperat.

14. Iam vero quod in proposito, hæc virtus non sit charitas, probatur ex dictis in prima conclusione, ubi ostendimus istum amorem non pertinere ad charitatem: ergo neque pertinent reliqui actus, & confirmatur. Nam actus spei perfectus in sua specie, potest elici ab eo, qui non habet charitatem: ergo amor concupiscentiæ, in quo spes fundatur, seu virtus eliciens illos actus, non est charitas. Ex quo tamen concluditur esse spem: quia virtus hæc, Theologalis est: cum proxime versetur circa bonum, & bonitatem increatam, & non est fides, neque charitas: ergo spes; nam secundum veram Theologiam, non sunt nisi tres virtutes Theologicæ. Et confirmatur. Nam certum est actum spei pertinere ad virtutem spei, sed ad eandem pertinent reliqui actus: ergo, & cetera.

15. Contra primo. Nam obiectum spei est bonum arduum: amoris vero bonum absolute: ergo duo isti actus non possunt ad eandem virtutem pertinere. Respondeo bonum arduum posse dici obiectum actus spei, non vero totius virtutis in bono sensu supra explicato: arguendo contra primam sententiam, ut scilicet difficultas illa vel arduitas non sit ratio tendendi in tale obiectum, sed ut sit conditio, vel occasio, unde oritur voluntati difficultas tendendi actu perfecto in illud obiectum, & ita ab illa conditione, talis actus desumit speciale denominationem: non tamen inde fit, alios, qui per se non requirunt illam difficultatem, non posse pertinere ad eandem virtutem, si tendant in talem rationem boni: præcipue quia in voluntate distinctio ardui, vel non ardui non variat potentias, aut virtutes.

16. Sed contra secundum. Nam sequitur aliquem motum spei, posse elici à charitate, videlicet eum spero salutem proximi in bonum eius, & in gloriam Dei, proxime attendendo istam rationem: nam ille actus proprie videtur esse amicitia: consequens autem est inconueniens: nam videtur confunderi has virtutes, quia spei tribuimus amare & desiderare, charitati vero sperare. Hoc argumentum habetur in Scot. in 3. d. 26. q. vñc. post 5. *Ad argumenta*, cui ipse non respondet, tamen nescio quis ibi debet concedendum, hunc actum charitatis esse, quia non est ex affectione commodi, sed ex affectione amicitia; quod tamen alijs non placet, quia sola spes est, quæ tendit in Deum, ut principium bonorum supernaturalium, & quæ ab ipso, illa sperat, cuiusque sperentur. Nihilominus tamen mihi prior sententia consequenter loquendo, magis probatur; nam si perfectum desiderium non est actus distinctus à spe, ubi bonum & arduum . . . . . perfectio ad eandem . . . . . efficaciter proximo bonum supernaturale ut bonum eius, ad gloriam Dei, & sperare illud ex eodem motu: sed illud desiderium, sine dubio, est charitatis: ergo & hæc spes charitatis erit. Et confirmatur: nam isti actus ex eodem motu sunt per se ordinati cum amore, ex quo proxime nascuntur: sed illa spes, & desiderium boni alterius propter se, proxime oriuntur ex amore charitatis: ergo, & c. Denique omnia, quæ adduximus pro tertia conclusione proportionaliter explicata hoc conuincunt.

17. Ex quo infero, quod sicut desiderare aliquid à Deo potest esse actus elicited à charitate, ita & sperare aliquid à Deo, si id fiat proxime ex motu amicitia, & bonitatis Dei; nam est omnino eadem ratio. Propterea supra diximus, hoc quod reperitur in obiecto spei, scilicet appetere aliquid ab ipso Deo, vel per Deum, non esse propriam rationem formalem spei, aut obiecti eius; neque ita se habere in spe, sperare à Deo, sicut in fide est, credere in Deum: nam in fide

Probat 1.
pars.

Confirmatur.

Probat 1.
pars.Vide lib. 6.
de grat. c. 8.
à num. 8.
Confirm.Obiectio 1.
contra hanc
part. soluitur.

Obiectio 1.

Responsio.

Dispositio
quibus.Sustinetur
tamen.Illustratum ex
proxima de
fina.

in fide tota ratio virtutis, & certitudinis eius, & obiectum illius pendet ex testimonio Dei, & ideo ab illo sumit totam speciem: tamen in spe, quod bonum aliquod sit a DEO, vel per DEVM, non inde accipitur tota rationem boni, & amabilis, vel sperabilis, sed solum illud adiungitur, vt conditio necessaria, sine qua non posset illud bonum apprehendi, vt possibile, & consequenter, neque efficaciter appeti. Pertinet etiam hoc speciali ratione ad spem infusam, quia tendit in obiectum, vt supernaturale bonum est, in quo includitur, vt non solum propriis viribus, sed Deo auxilio comparatur; quomodo etiam charitatis est tendere in supernaturale bonum, atque adeo, vt a Deo principaliter efficiendum, vel dandum.

18. Sed dices. Cur ergo Diuus Thomas 2. 2. question. 17. art. 6. in hoc facit quasi aequales spem, & fidem, quod vtraque nititur Deo, tanquam principio nostrae beatitudinis, vel veritatis. Respondeo: si formaliter, & in rigore loquamur, neque fides nititur proprie in Deo, vt efficiens in nobis veram cognitionem, hoc enim non pertinet ad rationem formalem obiecti fidei, vt suo loco ostenditur, sed ad efficientem causam: vnde hanc efficientiam, quod Deus sit author fidei in nobis, ipsa fides credit, vt vnam rem ex creditis, & eandem sperat spes, vt bonum quoddam nostrum: & similiter spes, vt dictum est, non respicit Deum, vt principium horum bonorum tanquam formale obiectum, sed tanquam causam, & tanquam vnum ex desideratis bonis. Voluit ergo D. Th. illo modo loquendi, circumscribere imperfectionem quandam fidei, & spei; nam vtraque tendit in Deum aliquo modo in ordine ad nos; Fides quidem, vt nobis reuelat, & testificatur aliquid: Spes, vt est bonum nostrum supernaturale, quod in hoc ostenditur, quod spes nititur ipsi Deo, vt principio omnis nostri boni. Ad obiectionem ergo in forma negatur hinc sequi confusionem harum virtutum: nam licet actus earum in nominibus conuenire possint: tamen re ipsa, & specie sunt distincti, sicut amor beneuolentiae, & amicitiae, vt dictum est. Quod vero attinet ad denominationem, vnaqueque harum denominationum fuit ab eo, quod est excellentius, vel difficilius, propter quod praecipue datur: in charitate autem primum, & praecipuum est ipsa ratio amicitiae diuinæ, & hinc dicta fuit charitas: nam quod interdum eliciat actum desiderij, vel spei, est raro, & quasi per accidens illi, propter absentiam, & difficultatem boni, quod quaerimus amico: at vero in spe, id, quod est difficultum, & propter quod praecipue datur est, vt efficaciter intendamus beatitudinem absentem quamuis arduam, & difficilem, & hinc dicta fuit illa virtus spes; quamuis non solum actum eliciat: sicut Arist. 2. & 6. Ethicorum, ponit fortitudinem versari in periculis belli, temperantiam, in delectationibus tactus, non quia non habeat alias materias, vel actus, sed quia huiusmodi praecipui, & difficiliore.

19. Addo vero, propter D. Thom. interdum posse nos per virtutem spei sperare bona proximis, si illa spes, non immediate ex motu charitatis oriatur, sed respiciat bonum, & commodum proximi, quatenus mihi est aliquo naturali modo coniunctus, non quod illa coniunctio sit ratio amandi amore supernaturali, sed quod sit conditio quaedam, qua posita ego considero commodum alterius, tanquam commodum meae naturae; nam sicut ego me amo amore concupiscentiae supernaturali, supposita coniunctione naturali ad me ipsum: ita possum amare eodem amore concupiscentiae re alias mihi naturaliter coniunctas, vt tales sunt; quomodo mater potest amare filio beatitudinem supernaturalem in commodum eius, nihil cogitando de Dei gloria, vel de alio proprio motu charitatis. Vnde etiam si

ipsa sit in peccato mortali, potest habere hunc amorem erga filium: pater etiam a simili, nam appetere honorem consanguineo, considerando illum quatenus ad me spectat, re vera est quidam amor concupiscentiae naturalis: & ratio est, quia in hoc amore bonum alterius consideratur; quatenus aliquo modo in me redundat, & vt bonum meae naturae, & ideo, vt sic concupiscentiam spectat, & differt a charitate, quia haec est in amando bono proximi semper immediate intendit Dei gloriam, honorem, & excellentiam boni diuini secundum se.

20. Dico quarto, rationem formalem obiecti spei esse Deum, vt est summum bonum nostrum, & in hoc differre ab obiecto formali charitatis. Hae conclusio satis patet ex dictis: solum sunt duo obseruanda: primum, cum loquimur de bonitate Dei, id posse intelligi aut de sola bonitate increata, aut de omni participatione eiusdem ordinis: & vtroque modo potest assignari hoc obiectum, seruata proportionem ad ea, quae diximus de charitate disp. 1. section. 2. Alterum est, hoc obiectum secundum se esse ad quatum ipsi virtuti: etiam secundum se, & absolute considerate: tamen si comparatur ad varios actus huius virtutis illud bonum, vt absolute diligibile est obiectum amoris: vt vero abiens, & cum difficultate comparandum, est obiectum spei, vt denique obtentum, erit obiectum cuiusdam fruitionis, & delectationis: nam licet haec conditiones sufficiant ad diuersitatem actuum, propter diuersos modos tendendi, tamen habitus, qui generalius principium est, manet idem, & tendit in totum obiectum secundum se, vt patet similiter in charitate, & in amore, & odio, & alijs similibus.

21. Vnde habetur, non posse recte assignari, in obiectum huius virtutis formale omnipotentiam Dei: nam haec est materiale quoddam obiectum vel fidei, vel quodammodo etiam spei, quatenus eius actio sperari potest. Quod etiam confirmatur. Nam si haec ratio esset propria alicuius virtutis, oporteret quartam virtutem Theologicam inuenire: ostensum est enim, praeter fidem, & charitatem, esse necessariam tertiam aliam, quae perfecte amat Deum amore concupiscentiae supernaturali, & eliciat actus, qui consequuntur hunc amorem: si ergo omnipotentia est noua ratio huius obiecti, oportebit quartam virtutem assignare, & excogitare; quod omnino falsum est.

22. Dico vltimo, spem esse virtutem re distinctam a charitate. Hae conclusio quantum ad distinctionem simpliciter, videtur esse de fide ex eitate loco 1. ad Corinth. 13. & facit 2. ad Timoth. 2. *Seclare Iustitiam, Fidem, Spem, Charitatem, &c.* Et Ecclesiastici 24. *Ego mater pulchra dilectionis, & cognitionis, & sanctae Spei.* Et fauet Tridentinum sess. 6. can. 3. Et est communis modus sentiendi, & loquendi omnium Theologorum, & Patrum: quantum vero ad distinctionem realem, non est tanta certitudo, posset enim quis dicere distinguere sicut intellectum, & memoriam, & dictas tres virtutes, sicut tres potentias animae. Nihilominus tamen multo probabilius est: omnino distinguere realiter, quia hoc est magis consentaneum modo loquendi sacrae Scripturae, & omnium, & quia rationes, quibus ostendimus distinctionem actuum, & obiectorum, id satis concludunt: item a posteriori, quia in peccatore manet Spes sine Charitate, & Fides sine vtraque. Quocirca opinio quam supra Seor. refert, censetur probabilis, & tenuit Ocham, quodlibeto 3. quæst. 1. Spem non esse quid tertium distinctum a charitate, & fide, sed aggregatum illarum (quia inquirunt, sperare nihil aliud est, quam credendo desiderare) omnino est falsa, cum propter dicta: quia aperte sequitur in peccatore non manere Spem, quod censetur errorem.

4. Conclusio
obseruatio
circa conclusionem.

Corollarium
non posse o-
mnipotentiam
Dei assignari
pro formali
obiecto spei.

Virtus con-
clusio.

Seor. & Ocham
sententia res
fellit.

Lutherus excogitauit, aliquo fundamento nititur, quod responsione indigeat. Vide Roffens. ar. 2. & Vg. lib. 6. in Trid. Secundo modo potest timor poenae haberi ultra mensuram rationis, vt si timeatur poena, tanquam maximum, supremum, pelsimumque malum, & tunc est prauus timor: nam per illum praefert homo malum suum malo Dei; unde in se, non in Deo constituit finem, quod tunc solum contingit: quando homo plus timet poenam, quam culpam, vt si quis haberet hunc actum, vt ex timore poenae vitet culpam, nisi esset imposita poena, non vitarem culpam: quando autem timor est huiusmodi vix potest intelligi, nisi quis habeat dictum actum formalem, quod raro contingit: & quia hic timor est multo viosior illo priore, ideo quasi per antonomasiam retinet nomen timoris seruilis, & de illo loquuntur Patres, quando dicunt timorem seruilem esse malum. Quod ergo ad modum loquendi spectat: timor *Generalis*, simpliciter probandus est, quia per se nihil mali includit, & in sacra Scriptura simpliciter nobis suadetur: timor vero sub nomine *seruilis* propter hereticos saltem, distinguendus erit.

7. Quarta diuisio timoris filialis in initialem, & perfectum sumitur ex D. Th. cit. q. 19. art. 8. vbi docet timorem initialem non distinguere substantia à filiali: quod etiam sentiunt Bonau. & alij in 3. dist. 34. Et indicat Aug. lib. 83. q. in 36. in fin. dicens: *Timor incitans, & perficit sapientem, hic autem est qui summè diligit*, differunt ergo hi timores sicut imperfectum, & perfectum in eodè genere, sicut charitas incipientium, & perfectorum, & ratio est, quia inter amorem concupiscentiae, & amicitiae non datur tertius, ergo neque inter timorem filialem, & seruilem. Solum est aduertendum, quod in amore concupiscentiae, non distinguatur amor in perfectum, & in imperfectum, quia totus ille amor genere suo est imperfectus, unde in timore seruilis, qui illi respondet, non distinguatur timor initialis à perfecto, quia cū ille timor sit naturæ accommodatus, statim à principio est maximus: secus vero est in amore amicitiae, & timore filiali, qui illi respondet.

8. Sed contra hoc contendit Durand. 3. distin. 34. quæst. 4. & 5. timorem scilicet initialem esse substantia diuersum à seruili, & filiali, quia vtrumque comprehendit, quia simul est de malo culpæ, & poenæ. Verum si formaliter hoc intelligatur est impossibilis, quia vnus actus non potest simul elici ex motibus proximis diuersarum virtutum. Vnde timor initialis per se, & formaliter, est de malo culpæ: tamen quia est in initio, vtitur timore seruilis, vel impetando, vel certe concomitanter admittendo, vt ab ipso adiuuetur. Vltimo circa hunc timorem initialem est aduertendum, vocari initialem, quasi in initio suæ perfectionis existentem: interdum vero dicitur timorem initialem, quatenus est initium sapientiae, vel iustitiae, vt Prouerborum 1. & 9. Psal. 110. Ecclesiast. 1. vbi etiam dicitur radix, & plenitudo sapientiae, & Iob. 18. dicitur ipsa sapientia, & hoc modo timor seruilis potest dici initialis, quia est initium iustitiae, vt Tridentin. supra & Patres docent præcipue Aug. Psal. 127. Quamuis perfectius hoc ipsum conueniat timori filiali. Vide D. Thom. illa quæst. 19. art. 7. & quæst. 7. art. 1. & quæst. 45. artic. 6. ad 3. his positis.

9. Dico primo. Timor mundanus non est actus spei, neque alicuius virtutis. Est certa, & patet ex dictis, quia est actus malus qui substantia, & essentia differt ab actu virtutis. Sed contra. Nam timor maiorum temporalium interdum potest esse à virtute spei. Respondetur si timeantur hæc mala, vt impedire possunt æterna, & spiritalia, illum timorem tunc non esse mundanum, sed diuinum: secus vero si immoderate timeantur.

10. Dico secundo. Timor seruilis, quo timetur poena super omne malum non est actus spei, neque

Suarez de Spe.

alicuius virtutis: patet eadem ratione, quia vt sic est peruersus, & contra honestatem. Item continet amorem creaturæ, vt vltimi finis, à quo amor talis timor procedit.

11. Dico tertio. Timor seruilis, quo debite, & recte timetur poena æterna, vel aliud quod ad illam ducit, vt est malum, & incommodum naturæ, est actus elicited à virtute spei: idem est de odio, & tristitia, quæ illi respondent. Probatur primo, nam eodem pondere, quo terra, v. g. tendit deorsum, fugit locum contrarium, & eodem habitu, quo intellectus assentitur alicui propositioni, negat contrariam, & eadem charitas, quæ amat bonum diuinum, fugit malum contrarium: ergo eadem virtus spei quæ amat beatitudinem, vt bonum proprium, odio habet eius priuationem; & eadem ratione eadem virtus, quæ sperat tale bonum, timet contrarium malum. Ratio generalis est, quia omnes hi actus tendunt in obiectum sub ratione proprii commodi, & sunt ita inter se subordinati, vt vnus ex altero intimè oriatur. Contra hoc videtur sentire Durand. supra quæst. 4. docens timorem seruilem licet bonum, non procedere ab aliquo habitu virtutis, neque à dono quod sit excellentius omni virtute: sed dicit esse specialem quandam habitum inferiorem omni virtute: idem ferè Palud. quæst. 3. Ratio est, quia virtus tendit in bonum, vt sic, hic autem timor non mouet ad operandum ex amore boni. At non recte intelligi potest, quod dicunt, nam hic timor est bonus, & honestus ex obiecto, ergo & habitus à quo elicited est bonus ex obiecto, ergo virtus, & non alia nisi spes, quare, &c. Ad rationem responderetur hunc actum procedere ex amore boni, iuxta dictum Augustini libro 83. quæstionum quæst. 33. Nulli dubium est, inquit, nullam aliam esse meruendi causam, nisi id quod amamus.

12. Sed superest in hac, & præcedente conclusione difficultas. Nam ex dictis sequitur, timorem seruilem hunc bonum, non solum accidentaliter, sed essentialiter differre ab alio timore seruilis: at contrarium videtur docere D. Thom. quæst. illa 19. artic. 4. vt enim informatas, inquit, ad speciem fidei informis non pertinet, ita nec seruilitas ad timorem. Et hæc videtur communis scribentium sententia. Respondetur concedendo sequelam: differunt enim illi timores in formali ratione, quamuis in materiali videantur conuenire. Est enim vterque timor poenæ, sed alter est super omnia, atque adeo respicit poenam, vt summum malum, quod re vera non est, alter vero honestus timor fertur sub vera, & propria ratione mali, quæ in obiecto est; sicut odisse culpam, vt summum malum, vel solum, vt causam mali poenæ sunt actus substantia, & essentia differentes, & illud odium prius pertinet ad contritionem: hoc vero ad attritionem; similiter amare bonum creatum, vt vltimum finem, & summum bonum, & amare illud bonum, prout amari debet, sunt actus essentialiter differentes: sicut denique tristitia, quam habet homo damnatus de sua poena, est essentialiter diuersa ab honesta tristitia, quam habere potest viator de periculo illius poenæ, quam incurrit peccando. Vnde cum D. Thomas dicit timorem seruilem malum in substantia posse manere sine seruitute, per substantiam, intelligit communem, seu genericam rationem, seu denominationem timoris seruilis, quatenus ex obiecto materiali desumitur, quod est poena, vt ex solutione ad tertium huius articuli, desumi potest: quapropter exemplum illud de fide informi, & eius informitate, quo vtriusque D. Thom. non tenet, nec intelligendum est in omnibus, vt patet ex dictis: fides enim informis non est mala, imo nec vnus actus eius mali sit, etiam per denominationem extrinsecam ab actu voluntatis, vt alias diximus, ille vero timor seruilis, qui malus est, & intrinsecus, & formaliter talis est.

1. conclusio.

Probatur.

Ratio generalis.

Durandi opposita sententia exploditur.

Obiectio contra duas vltimas conclusiones.

Solutio.

In tract. de fide disp. 6. sect. 7. a. 10.

li

12. Di.

4. conclusio.

Obiectio.

videatur l.

de grat. c. 17

à num. 7

Cōfirmatio

Solutio quo

rundam im-

probatu

Lib. 2. de gra-

c. 11. n. 15

Verior respo-

sio de qua

vide cit. c. 21

an. 18

Respondetur

an forma ad

obiectionem

13. Dico quarto. Timor filialis, & initialis est elicitus à charitate, pater eisdem rationibus quibus tercia conclusio, proportionaliter eas applicando. Sed superest difficultas, nam ex tertia, & quarta conclusione fit, nullum timorem dari, qui sit vnum ex donis septem Spiritus sancti; sequela paret, quia omnem timorem bonum reducimus ad spem, & charitatem, nec dici potest timorem vocari donum Spiritus sancti lata significatione eo modo, quo omnis virtus infusa est donum; ostendimus enim aliam septem illa dona distinguere à virtutibus. Et confirmatur ex Diuo Thoma artic. 9. citata quæst. 19 vbi timorem filialem tribuit dono Spiritus sancti, & loquitur proprie, cum de timore servili etiam bono, id neget: nam late loquendo, hic timor etiam est donum Spiritus sancti. Propter hanc obiectionem aliqui credunt dari actum timoris filialis non elicitum ab vlla virtute infusa, sed à speciali habitu, qui sit vnum ex septem donis. Sed non video quomodo hoc stare possit, nam si id dicitur de timore filiali, eadem ratione, & proportionem dicitur de timore gehennæ, nam ad utrumque mouere potest Spiritus sanctus, quod tamen idem non admittunt.

2. Secundo timor est ab eodem habitu, à quo amor: si ergo datur speciale donum ad timendum distinctum à charitate, & spe, dabitur similiter ad amandum: id autem est falsum: nam tale donum esset perfectius charitate, quia obiectum eius attingeret nobiliori modo. Tertio ostendimus in materia de gratia circa materiam virtutum Theologalium nullos posse esse actus nobiliores, aut nobiliori modo elicitos, quam sint actus earundem virtutum.

14. Quapropter dicendum est donum timoris numeratum inter septem dona, non esse specialem habitum, qui versetur proxime circa Deum, sed esse habitum, qui versetur circa materiam virtutis temperantiae, altiori tamen modo, quam virtus infusa ex speciali instinctu Spiritus sancti, quæ est doctrina Diui Thomæ in 1. 2. quæst. 65. articulo 4. & aliorum Theologorum in 3. dist. 34. vbi Bonauentura art. 32. quæst. 1. Scot. quæst. unica, & alij ponunt hoc donum respondere virtuti temperantiae, fauet Augustinus libro 1. de sermone Domini in monte, vbi dicit hoc donum timoris esse minimè perfectum inter omnia dona: si autem attingeret Deum immediate, & filialiter illum timeret, esset perfectissimum omnium, & propterea ibidem Augustinus, & D. Thomas 2. 2. quæst. 19. a. 12. dicunt huic dono timoris respondere primam beatitudinem, quæ est de humilitate, quoniam est præcipua pars temperantiae: quia verò per temperantiam abstrahitur homo à delectationibus sensibilibus, quem effectum solet maxime causare timor, ideo talis denominatio attributa est dono timoris, vel etiam quia humilitas solet significari timoris nomine, & illa est præcipua pars huius virtutis, ita D. Thom. eodem art. 12. Ad difficultatem ergo negatur consequentia, quia proprius actus doni timoris non est timere, sed potius, ex instinctu Spiritus sancti, quasi ex timore, separare hominem à delectationibus sensibilibus, vel humiliare illum deo; sicut actus doni fortitudinis est operari fortiter in materia fortitudinis altiori modo ex speciali instinctu Spiritus sancti. Ex quo obiter confirmatur nostra sententia: nam sicut dantur dona, quæ respondeant virtuti fortitudinis & iustitiae, ita debet dari aliquid, quod respondeat virtuti temperantiae: nam virtutibus Theologicis, præcipue voluntatis, non respondent propria dona, vt in 1. 2. ostensum est, quamquam sapientia accommodatur charitati, quia ab illa habet specialem dulcedinem, & in illa quodammodo fundatur; & hoc etiam donum timoris accommodatur spei, quia ab illa quodammodo accipit originem, & denominationem, & confirmatur tandem, quia generaliter nulla est inclinatio, vel habitus per se primo ad fugiendum

malum, sed ad amandum bonum. Ex quo ostenditur illa fuga.

15. Ex dictis soluantur duæ difficultates: prima. An timor diminuat, vel omnino tollatur, an verò perfectiatur solum per charitatem. Dicendum est enim omnem timorem, qui peccatum mortale includit, tolli per charitatem; si verò sit tantum veniale, posse esse simul cum charitate, non tamen à charitate, vel eliciente, vel imperante. Atque hoc modo interpretandi sunt Theologi, qui dicunt timorem seruilem non posse esse cum charitate. Alen. 3. par. quæst. 65. membro 3. Alii libro 3. summ. tract. 8. quæst. 4. & eodem modo intelligi potest locus ille 1. Ioan. 4. Timor non est in charitate: timor autem seruilis bonus potest esse cum charitate, imò, & à illa imperari; Diuus Thomas supra art. 6. & alij Theologi ex Augustino tractat. 9. in 1. Canonico. Ioann. Et paret. nam est actus bonus, & à virtute spei elicitus. Item cum charitate potest esse amor beatitudinis, vt proprii commodi; ergo & timor contrarij. Tertio Scriptura, & iustos, & peccatores docet hunc timorem, vt conuertantur, & perseuerent. Verum est, spiritum huius timoris comparatum cum spiritu amoris, & timoris filialis, esse valde imperfectum, & ideo Paulus ad Rom. 8. comparans legem veterem cum noua, dicit, non accepisti spiritum seruitutis. Vnde hic timor quamuis non totaliter destruat aduentum charitatis, paulatim tamen consumitur: nam hoc etiam modo perfecta charitas hunc timorem abijcit, non quia malum, sed quia imperfectum, quomodo August. dixit supra, Charitas cum habitare cepit, pellit timorem, qui ei locum preparauit.

16. Dices: ergo poterit aliquando in hac vita charitas esse ita perfecta, vt non admittat talem timorem. Caiet. citata quæst. 19. ar. 8. respondet aliud esse timere penam, aliud operari ex motione huius timoris. Primum dicit habere semper locum in hac vita in viris etiam perfectis; secundum autem posse excludi à charitate perfecta. Non intendit autem Caietan. negare hunc etiam secundum actum posse habere locum in hac vita, in quibuscumque perfectis, id enim certissimum est, & patet ex sectione sequenti: solum ergo voluit, exercere actum timoris, esse consilium viris etiam perfectis, quia est valde vtilis, & ferè necessarius ad conseruandam gratiam: tamè operari ex illo motiuo, vel solo, vel principaliter, non esse consilium, quamuis non sit mali: vnde in hoc sensu perfecta charitas potest in via hunc timorem excludere, vt nunquam homo ex illo, tanquam ex præcipuo motiuo operetur: timor autem filialis non solum potest esse cum charitate, sed etiam sine illa non potest esse perfectus, quia est proprie actus eius, vt diximus. Vnde fit, quod Magister in 3. dist. 34. Diuus Thomas supra art. 3. notant, crescente charitate, augeri hunc timorem, nam vt Augustin. ait tractatu 43. in Ioannem, qui magis amat iustitiam, magis timet eam amittere, & ideo libro 83. quæstionum, quæst. 36. dicit, hunc timorem persequens sapientem. Ratio est, quia quod aliquis magis amat, eo magis timet perdere, vel offendere rem amatam, sicut ille cecinit, Res est solliciti plena timoris amor.

17. Sed contra, ait Durand. 3. dist. 34. quæst. 6. id durand. esset verum, si esset æquale periculum, ci essente vero charitate minuitur periculum peccandi, ergo & timor. Et confirmatur, nam aliàs crescente spe, cresceret & timor seruilis, quia crescit amor concupiscentiae: consequens autem est falsum: nam crescente fiducia minuitur timor, vt etiam docet ipse D. Tho. Respondetur primam instantiam probare ex aliqua parte minui timorem, secundum quid, non simpliciter, quia cetera non sunt paria, & maiorem vim habet amor, quam cetera omnia: præsertim, quia simul cum charitate augetur exiustimatio diuini honoris, cognitio peccati, & humana fragilitatis. Secundo respondetur, ex Bonauent. eadem

Vnde dicitur, cultus vero iustitiae ex di-

Obiectionem occurrunt Caiet. probat explicato.

Non tamen

Ad instantiam duplex responsio.

eadem distinctione. In timore enim duo sunt, anxietas, seu afflictio quædam, & hæc minuitur crescente charitate, & generatur pax conscientie; secundum est fuga mali diuini possibilis, & hæc ratio timoris augetur iuxta rationes factas, & quoad hoc idem facit esse de timore poenæ, nec amplius confirmatio probat: aucta enim spe, minuitur anxietas, & sollicitudo: crescit verò substantia eius, ut est fuga mali; tamen ex perfectione charitatis dicitur minui timor, quia fit, ut homo minus occupetur in huiusmodi timore, & ex illo minus moueatur ad operandum, magis vero ex filiali.

18. Secunda difficultas est. Quomodo timor maneat in patria. Nam quod simpliciter loquendo maneat, certissimum est ex illo Psalmi 118. *Timor Domini sanctus permanens in seculum seculi*. Qui locus non satis explicatur de effectu timoris, quod indicat Augustinus 14. de Civitate capite nono, tum quia potest intelligi cum proprietate, & ita intelligitur Patribus, & ipse Augustinus, quamvis illam expositionem referat, tamen non excludit hanc. Tum etiam, quia in Christo fuit timor, ut in materia de Incarnatione tractatur. Unde Bernard. enisto 109. inter errores Abaylardi refert, timorem non manere in patria, quos errores damnat Innocentius epistola 194. inter epistolas Bernardi. Secundo certum est, hoc non debere solum intelligi de habitu, sed etiam de actu timoris, quod non sine temeritate videtur negasse Durandus dist. 34. quæst. 3. ad primum, contra Magistrum, Diuum Thomam, & reliquos Theologos: nam sacra Scriptura magis de actibus, quam de habitibus loquitur, & ita de actu exponit citatū locum Psalmi 118. Augustinus. tract. 43. in Ioan. & 9. in 1. Canon. Ioan. Item Iob. 26. cum dicitur *columna celi pauent, & contremiscunt*, sermo est de actu, & tamen de Angelis id intelligit Gregorius 17. moralium capite 14.

19. Difficultas vero est, quid sit ille actus. Prima opinio ait esse summam quandam reuerentiam, quam beati habent erga Deum; ita Diuus Thomas 3. part. quæst. 7. artic. 6. & Magister supra, & in sacra Scriptura interdum talis actus vocatur timor, Luc. 17. *Accepti omnes timor, & magnificabant Deum*. Tamen hic actus sic expositus ad religionem spectat, & non versatur circa malum, ut sic, quare non est proprie timor. Secunda opinio vult, esse admirationem quandam beatorum de Dei excellentia, ratione cuius fugiunt iudicare, vel curiosè scrutari magnificentiam Dei: ad quem modum Dionysius 3. capit. celest. Hierarch. exponit visionem Isaie, de Seraphim, qui velabant duabus alis facies suas, & Apocal. 15. dicunt Beati Deo, *Magna, & admirabilia sunt opera tua*, & statim, *quis non timebit te, & magnificabit?* Denique D. Thom. 1. 2. quæst. 42. ar. 4. numerat admirationem inter species timoris. Sed neque hoc satis explicat rem: nam tota illa admiratio, ut est in intellectu, nihil aliud est, quam cognitio diuinæ incomprehensibilitatis, ut vero esse potest in voluntate, aliud esse non potest, quam vel actus reuerentie erga Deum, vel certè fuga alicuius immoderati desiderij circa incomprehensibilitatem Dei: quomodo videtur proprie tribui Beatis. Unde D. Thom. 1. 2. q. 41. artic. 4. ad 4. admirationem dicit esse de aliquo magno malo, quod ut inuitabile apprehenditur, in qua proprietate non est in Beatis.

20. Tercio ergo dicitur donum timoris, ut supra est explicatum, ita posse manere in Beatis, sicut temperantia infusa, & similes virtutes, quæ manent non solum in habitu, sed etiam in actu, quoad simplices motus voluntatis, quibus complacent in obiectis suis, & honestatibus eorum, & detestantur etiam contrarias turpitudines, quod in genere explicatum est 1. 2. in materia de virtutibus. Actus vero timoris filialis quoad substantiam, quatenus est simplex fuga offensæ Dei possibilis in mea natura,

Suarez de Spe.

manet etiam in beatis, quia ut sic nullam dicit imperfectionem. Diuus Thomas 2. 2. quæst. 19. art. 11. & eodem modo Augustinus 14. de Civitate cap. nono, dicere videntur timorem istum beatorum, esse voluntatem, qua necessario volunt non peccare, non solitudine infirmitatis, sed tranquillitate charitatis, quamvis hic actus magis videatur odium peccati, quam timor, licet aliquo modo distingui possit: nam odium est auersio à peccato secundum se, propter malitiam eius, hic vero actus est tanquā fuga quædam, considerando peccatum, ut simpliciter possibile fieri à mea voluntate: & ideo est per modum timoris. Quare in Deo intelligere quidem possumus odium peccati, non tamen istam fugam, quia nulla ratione est illi possibile tale malum. Qui etiam timor per conditionalem actum bene explicatur: *etiamsi beatitudinem non impediret, omnino vitarem culpam propter Deum*: qui actus est eiusdem substantiæ cum timore filiali viz, quamvis non habeat imperfectio. nes adiunctas, scilicet anxietates, &c. Dices eodem modo posset dici, timorem seruilem manere in beato, in substantia, quia manet fuga mali poenæ secundum se possibile, quod tamen videntur negare Augustinus, Diuus Thomas, & alij. Respondetur illum actum, ut est simplex fuga poenæ, posse manere: simpliciter tamen non esse dicendum timorem seruilem, quia in illo statu tota illa fuga poenæ possibilis, imperabitur à charitate, & refertur in Deum gloriam.

SECTIO V.

Verum operari intuitu aterna retributionis, sit actus spei honestus.

Lutherani damnant hunc actum, tanquam omnino malum, quia non licet illam spem ponere in nostris operibus, & meritis: Est enim contra Christi dignitatem, & esset in se ipso confidere. Secundo, quia quidquid non procedit ex puro amore, & benevolentia Dei, ordinat Deum ad nos, quod est inordinatum. Nihilominus dico primo: operari propter mercedem, & retributionem præcipue æternam, per se bonum est & honestum. Est de fide definita in Trident. sess. 6. capit. 11. & can. 31. & in Directorio Inquisitor. 2. part. quæst. 9. & 10. refertur definitio Innocentij III. de eadem re. Idem confirmatur ex varijs sacre Scripturæ locis, ac Patrum traditione, ut videri potest in materia de merito. Ratio vero est, quia amor concupiscentiæ, vel timor gehennæ est actus per se honestus, ut supra ostensum est, ergo operari ex imperio talis amoris, vel timoris per se non est malum, quia nec bonus actus per se imperat malum, nec etiam est mala circumstantia, ut patebit statim.

2. Dico secundo, non solum esse bonum operari ex amore, vel timore, quasi ex motu extrinseco, veluti sumpta inde occasione, sed etiam tanquam ob finem proximum, & immediatum. Conclusio est contra aliquos, qui dixerunt, licere quidem ex promissionibus, vel minis Dei excitari ad operandum, ita ut illud solum sit veluti quædam dispositio ex parte subiecti: tamen respicere mercedem tanquam finem dicunt esse malum. Conclusio tamen posita est communis Theologorum in 3. dist. 29. vbi Durand. quæst. 3. Bonauent. dist. 27. Adrianus quodlibet. 4. 8. & 9. & fauent eadem testimonia sacre Scripturæ, & Patrum, & maxime quæ in doctrina de attritione afferri solent. Ratio est, quia ille finis est bonus, ergo additus actui non communicabit illi malitiam, quæ ratio procedit siue finis sit proximus, siue remotus, siue integer, siue partialis, & maxime probat de fine beatitudinis, & reuelationis æternæ: nam opera nostra quasi natura sua sunt media ad talem finem, ergo illum intendere per

Li 2 hæc

Obiectio fol
uitur ex D.
Thom.

hæc opera non est malum. Tandem illa beatitudo est quid excellentius nostris operibus, ergo merito potest per hæc intendi. Sed contra, nam saltem amare Deum super omnia propter hunc finem videtur inordinatum, quia est ordinare nobilius ad ignobilius, atque adeo quodammodo vti Deo. Respondetur ex D. Thoma in 3. dist. 29. art. 4. ad 2. in actu amoris Dei duo posse distinguere. Vnum est obiectum, quod est Deus; & hoc si amatur charitate, non amatur propter aliud, sed propter se. Aliud est exercitium huius actus: & hoc potest referri ad mercedem, ut ad finem proximum: sic enim actus charitatis imperari potest ab spe, & non est inordinatio, quia non vti Deo, sed actu meo. Deinde quia in eomet usu, non sisto in mercede mea, aut commodo tanquam in fine ultimo, nam omnia tandem refero in gloriam Dei, vel formaliter, vel virtute, atque adeo necesse est, ut actus sit bonus: propter quod Tridentinum supra addit, dummodo hoc principaliter intendatur, ut Deus glorificetur in nobis. Quod tamen in huiusmodi modo operandi, virtute semper includitur, quia actus, & finis, boni sunt, nisi voluntas malicia sua illud impediatur.

Quorundam
imitatio re
licitur.

3. Limitant verò aliqui hanc conclusionem, ad ea opera quæ non sunt præcepta, nam in ijs quæ præcepta sunt, inquit, malum est operari propter mercedem, ut propter finem, quia in eo modo operandi virtute includitur voluntas non operandi, si non speratur merces, & retributio: hæc autem voluntas, & dispositio in rebus præceptis est ininsemine mala, nam lex Dei servanda esset, etiam si nihil promitteret: sicut peccatum esset vitandum, etiam si non esset poena, quocirca supra dicebamus, quendam timorem servilem esse malum. Dico tamen conclusionem procedere etiam in actibus præceptis, ita Adrianus, & Bonaventura supra. Ratio est, quia etiam opera bona præcepta sunt media per se ordinata ad talem finem, qui certe bonus est, quamvis non sit optimus: neg est verum includi in tali opere voluntatem illam, nam potius qui sic operatur absolute vult servare præceptum eo modo, quo præceptum est, atque adeo, ut medium ad talem finem, neque illa conditionalis voluntas (si non esset merces non facerem) præsumenda est, nisi, vel expresse habeatur, vel ex effectibus evidenter colligatur, nam aliàs, cum actus sit de se bonus, non est in malum partem interpretandus.

conclusio
bipartita.

4. Dico tertio, hunc modum operandi pertinere ad spem, vel imperantem, vel elicientem. Conclusio facilis est, supponendo nos loqui quando aliquis operatur ex intentione supernaturalis retributionis, & quando illa intentio est obiecto proportionata, atque adeo supernaturalis, quæ intentio, ut ex dictis patet, pertinet ad spem. Ex quo facile patet prior pars, nam opus factum propter finem aliquem, imperatur ab intentione finis, atque adeo à virtute, cuius est illa intentio: posterior pars probanda est ex generali doctrina 1. 2. quod quando electio proxime, & immediate est propter aliquem finem, ab eadem virtute elicitur, à qua intentio: si ergo aliquis proxime moveatur ad operandum ex intentione proprii commodi, & sper retributionis, totum illud opus erit proxime à virtute spei. Verum est tamen hoc raro accidere, quia fere semper opera, quæ fiunt propter retributionem sunt aliàs bona, & honesta ex obiectis proprijs quæ bonitas ex obiecto non excluditur propter spem retributionis.

Proponitur
quædam dif
ficultas.

5. Quæres, an quæ diximus habeant locum in retributione temporaliter etiam humana? Ut verbi gratia, An sit honestum canere, vel recitare horas canonicas in choro propter temporalem beneficium, ita, ut aliàs non facerem. Videtur enim non licere, quia hic vere refertur id, quod superioris ordinis est ad rem inferioris ordinis; item ille videtur esse amor mercenarius, quem D. Thomas 2. 2. quæst. 19.

art. 4. ad tertium, simpliciter damnat, & ita videtur sentire Bonaventura, & faver Chrysostomus libro 2. de Compunctione cordis sub finem. Primo suppono, intentionem boni temporalis, vel amorem esse indifferentem per se, unde etiam operari ex illa intentione videtur per se indifferens, quare si intentio illa in re ita exerceatur, ut sit honesta, operari opera virtutis ex vi illius intentionis, per se erit etiam honestum, & imprimis si illud temporale commodum solum intendatur secundario, tanquam quid accidentarium, omnes id affirmant, quia honestum est intendere aliquod bonum, eo modo quo ipsum ordinatum sit, quid nobilius, quia intermodum est quid nobis accessorium; ergo ita illud intendere etiam erit honestum. Deinde si sit finis principalis, dummodo non sit malus, etiam nulla est inordinatio propter illam rationem, quod quando finis non est malus, non dat malitiam actui. Nec refert quod medium sit, quid nobilius, quia intermodum licet ordinare maius ad minus: nimirum, vel ordinando utrumque ad aliquod excellentius utroque, ut in proposito hæc omnia ultimo referenda sunt in Dei gloriam; vel certe quando maius ordinatur ad lucrandum minus, abique iactura ipsius maioris, ut in proposito casu bonum orationis non amittitur ex eo quod per illam temporale aliquid honeste cōquiramus. Confirmatur. Nam intermodum licet non facere opus virtutis; ergo etiam intermodum potest licere non facere, nisi propter hunc finem: & hoc sentit Divus Thomas in dicta quæst. 89. artic. 4. ad 3. & articulo quinto, ad 2. ubi dicit, licet iuramentum sit actus religionis posse fieri propter aliquam utilitatem humanam, ubi tamen Caietanus aliter conatur exponere; certe Chrysostomus homilia 15. in Matthæum dicit sepe Deum promittere bona temporalia, ut moveantur imperfecti ad operandum. Unde addo ultimo, si hæc intentio temporalis commodi nitatur in divina promissione, & à Deo, ut ab Authore gratiæ speretur, illum modum operandi pertinere ad spem modo dicto in ipsa ultima conclusione. Ratio est, quia hæc bona isto modo considerata pertinent ad obiectum spei: ut diximus. Unde etiam eo modo sumpta cadunt sub meritum ut suo loco tractatur.

Resolutio.

Confirm.

Lib. 1. de
grat.

SECTIO VI.

In quo gradu perfectionis sit spes.

1. Quæritio hæc pertinet ad habitum spei, & quoniam de illo vix superest aliquid dicendum præter dicta in genere in materia de Gratia, & in simili de Fide, & Charitate. Supponendum breviter est dari in nobis huiusmodi habitum, quod patet ex dictis tum quia actus, quos numeravimus, non sunt nobis faciles: tum etiam quia cum supernaturales sint indigent accommodato principio, sicut actus aliarum virtutum. Ex quo dico primo hunc habitum esse per se infusum, quod est certum ex Tridentino sessione sexta, capite tertio, & Ecclesiæ 24. Ego mater sanctæ spei, & ad Romanos 15. Deus autem spei, & ad Thesalonicensium secundo. Qui dedit nobis spem bonam. Quæ loca possunt de obiecto, & actibus exponi, sed inde sumitur efficax argumentum de habitu: nam si obiectum actus est supernaturalis, ergo & habitus. Item patet à simili ex alijs virtutibus, non solum Theologicis, sed moralibus, gratiam per se comitantibus.

Suppositio
pro resolu
tione.

1. Affectio.

Alia videtur
possumus lib.
de grat. c. 1
& lib. 8. c. 11

2. Affectio.

2. Dico secundo, hunc habitum esse veram & propriam virtutem, tum quia est à Deo immediate, per se infusus voluntati, tum quia obiectum eius est optimum, & actus honestissimus. Dices: virtus est dispositio perfecti ad optimum, hic autem habitus non disponit ad optimum actum: nam disponit ad amorem cōcupiscentis, qui est imperfectus. Propter hoc Durand. distinctione vigesima sexta, quæ-

Obiectio/
Dur. placit
Relictus.

quæstione prima, sentit spem non esse propriè virtutem, sed perperam loquitur; nam si actus est simpliciter bonus, & honestus, cur non habitus? Item non est de ratione virtutis esse principium optimorum actuum simpliciter, & in omni genere; alias sola charitas esset virtus. Quare virtus dispositio est subiecti ad optimum modum operandi, videl. promptè, & delectabiliter, & vt sit virtus, satis est esse principium actuum honestorum ex obiecto, atq; adeo optimorum in sua specie, & ratione.

3. Hæc ergo conclusio intellecta de spe formata, seu coniuncta charitati, vt scitione sequenti dicitur, est de fide; nam tunc est in meliori statu: ergo maxime est virtus: vnde de illa maxime intelliguntur effectus, & excellentiæ, quæ prædicantur de spe in sacra Scriptura, vt ad Roman. 1. ad Ephes. 6. & alijs in locis tribuitur illi salus. De spe autem informi peculiariter dicendum est, essentialiter esse veram, & propriam virtutem, & ideo non vocetur Theologicè simpliciter virtus, patet ex doctrina de virtutibus in cõmuni, & de fide tractat. præcedenti disp. 7. sect. 3. n. 7. nam de essentialibus habitibus spei secundum se est quod sit virtus, manet autem ille habitus etiam amissa gratia; ergo essentialiter manet virtus. Item actus spei in peccatoribus etiam, qui nūquam habuerunt gratiam, potest esse bonus, & ex obiecto, & ex omnibus circumstantijs; ergo & habitus. Instabis. Nam talis spes in debito modo sperat, nimirū sine meritis. Vnde Proverb. 8. dicitur, *Spes inanis, & mendacium*; & Iob 8. dicitur, *Spes hypocritæ* quidam ergo audent ita loqui, vt dicant spem informem non esse virtutem, sed potius vitium: hoc autem est negare spem manere informem in peccatore. Respondetur tamen spem informem non sperare quasi cõponendo præsentem statum sperantis cum consecutione rei speratæ: hoc enim non esset sperare, sed præsumere, nec ex fide procederet, sed potius ex errore: sperat ergo peccator gloriam, sperando etiam merita, & similiter remissionem peccati per futuram poenitentiam, & sic de alijs.

4. Dico vltimo, inter Theologicas virtutes spem tenere medium locum perfectionis, & ita est minus perfecta, quàm sit charitas, quod est certum de fide ex dicendis in materia de charitate, disput. 3. sect. 1. nam per se constat amorem amicitie perfectiorem esse amore concupiscentie. Esse autem perfectiorem quàm sit fides, non est certum, sed valde dubium. Primò, quia fides plus videtur laudari in sacra Scriptura, quàm spes. Secundò, quia actus fidei videtur altior, supernaturalior, & difficilius, quàm spei. Tertiò, quia spes videtur participare à fide maximam perfectionem suam, nimirum firmitatem. Quartò, fides est in intellectu, quæ est perfectior potentia & sub nobiliori ratione tendit, nempe veri. Quinto, quia fides minus dicit ordinem ad nos, quàm spes, credit enim Deo propter eminentem, & summam eius veritatem.

5. Cæterum posita conclusio etiam quoad hanc partem est Diui Thomæ quæstion. 5. de verit. art. 3. Nam in summa nunquam fecit hanc comparationem: & sumitur ex eodem in 3. d. 23. q. 2. ar. 5. ad 3. & lect. 1. in 1. epist. ad Timoth. cap. 2. Et explicatur breuiter; nam in fide duo concurrunt, voluntas & intellectus: si spes ergo comparatur cum habitu fidei, qui ad voluntatem spectat, vel actus spei cum voluntate credendi: certe inuenietur spes perfectior. Primo, quia spes versatur immediatius circa Deum, vt summum bonum, & vltimum finem, illa vero affectio pia immediate versatur circa actus nostros, scilicet ipsum credere. Vnde secundo spes est virtus Theologica, ille vero habitus voluntatis non est per se virtus Theologica, quia non immediate attingit Deum, sed alium actum quo attingitur Deus, sicut in materia de Gratia ostenditur. Tertiò ille actus

Suarz de Fide.

non per se elicit actum credendi sed mouet, & applicat intellectum ad illum, neq; aliud amplius facere potest: habitus vero spei, & immediate elicit actum spei, & non solum illum, sed etiam amorem, & gaudium.

6. Iam vero si comparatur spes cum fide proprie, quæ est in intellectu, non est dubium, quin fides in aliquibus excedat, sicut etiam secundum quid superat etiam charitatem: tamen imprimis in esse virtutis, Spes est simpliciter perfectior, quia licet fides sit virtus Theologica, est tamen intellectualis, & ex hac parte virtus secundum quid: Spes vero est virtus Theologica, & quia est in appetitu, per se dat non solum facultatem operandi: sed etiam honestum vsum; vnde per se habet bonitatem moralem, & honestatem, quam non habet fides, quæ ex parte est in intellectu. Secundo si hi duo habitus comparantur in genere entis, fieres est magis dubia, quia contingit interdum virtutem intellectualem, quæ in esse virtutis est minus perfecta, quàm moralis virtus, in genere entis esse perfectiorem, & ita posset quispiam astruere de fide, & spe. Sed nihilominus melius dicitur spem esse simpliciter perfectiorem: primo quia tendit, & attingit Deum in se sub ratione summi boni nostri: Vnde magis nos coniungit cum Deo, & propinquior est vltimo fini, vt Diuus Thomas supra docet: nam fides valde extrinsecè proponit nobis illum finem: spes vero per amorem nos cum illo intimè coniungit. Deinde Spes suo modo mittitur in veritate, & fidelitate Dei, & præterea omnipotentia, & liberalitate, Fides vero solum innititur veritati, & solum elicit actum credendi obscurum, & proprium viz. Vnde in se, & in omnibus actibus suis includit quasi essentialiter imperfectionem: virtus autem spei, quamuis speret, & desideret, qui actus includunt imperfectionem, tamen etiam, & amat, & fruitur, quod non includit imperfectionem, neq; in actu spei includitur minor difficultas, quàm in actu fidei: nam efficaciter intendere felicitatem supernaturalem, & omnia ad hunc finem dirigere difficilius fortasse est, quàm solum credere, præterquam quod perfectior virtus non ex sola difficultate pensanda sit. Ex quo tandem fit, si spes comparatur cum tota fide constante ex duplici habitu esse perfectiorem illa, quia illi duo modi habitus non efficiunt aliquid intensius perfectius. Rationes autem in contrarium ex dictis facile solvuntur.

Deinde comparatio cum eadem fide quatenus pertinet ad intellectum.

Ad contrarias obiectiones in n. 4.

SECTIO VII.

De ordine generationis spei:

De causis, & effectibus spei nihil dicendum occurrit, præter ea quæ communia illi sunt cum omnibus habitibus infusis: solum de generatione, & corruptione eius superest, dicamus: & primū quem ordinem in generatione seruet inter virtutes Theologicas, quod magis in actibus, quàm in habitibus est explicandum: nam habitus simul infunduntur in iustificatione.

1. Dico ergo primo, Spem esse posteriorem generatione, quàm fides. Conclusio est communis, & certa. Diui Thomæ secunda secundæ, quæstione de sima septima articulo septimo, & octauo, & prima secunda, quæstione sexagesima secunda, articulo quarto, & patet primo ratione generali, quia fides est fundamentum omnium supernaturalium donorum, ex Tridentino sessione sexta, capite sexto, & octauo. Deinde quia intellectus est prior potentia, quàm voluntas: vnde sicut non potest voluntas amare, nisi intellectus prius cognoscat, ita neque voluntas supernaturaliter perfecte operari amando, vel sperando, nisi intellectu præcedat proportionata cognitio. Dicet, posse sufficere aliquam humanam

Prima conclusio probatur, auctoritate.

2. Probatur, a. Quasi impugnat m.

li 3

fidei.

tipliciter de
quare dicta
etiam lib. 6
de grat. c. 8
num. 6

fidem. Respondetur illam sufficere, etiam ad spem
quandam humanam, & naturalem, non tamen ad
perfectam spem, & infusam; tum quia ratio diuinæ
providentiæ, quæ omnia suauiter disponit postulat,
vt hæc duæ potentie eleuentur ad suos actus ordi-
ne maxime consentaneo naturæ earum: tum etiam
quia actus spei debet esse suo modo certus, &
firmus, vt supra ostendimus, scilicet. 2. num. 6. debet etiam
esse ita supernaturalis, vt per eam præferantur
supernaturalia bona omnibus naturalibus, quod
fieri non potest, nisi voluntas à certitudine intelle-
ctus iuuetur. Tandem quia Paulus ad Heb. 11. ea ratio-
ne dicit esse fidem substantiam, & fundamentum
sperandarum rerum, & ad Rom. 10. ait: *Quomodo in-
uocabunt in quem non crediderunt*, ubi ad debite oran-
dum requirit fidem; oratio autem est interpretis spei,
& desiderij. Vnde August. in Enchyrid. cap. 8. *Quid
autem, inquit, sperari potest quod non creditur?* quasi di-
cat, nihil.

Dubium cir-
ca præceden-
tem conclus.

1. opinio.

Relictur.

lib. 9. a cap. 9

2. opinio.

Impugnatur.

3. opinio non
satisfacit.

Vera conclu-
sio cui con-
ducunt dicta
lib. 8. de gra.
cap. 12. a n. 10

2. Quæres quis actus fidei debeat præcedere
spem? Lutherani dicunt, præcedere hoc iudicium
fidei, *Ego saluabor*, absolute sine vlla conditione, &
Almaynus se cundo moralium, cap. 3. dicit, idem iu-
dicium requiri ad sperandum, negat tamen illud
esse fidei infusæ. Probat, quia nullus desperat, nisi
habeat contrarium iudicium absolutum, *Ego non
saluabor*. Sed contra Lutheranos sufficiunt dicta in
superioribus, & in materia de certitudine gratiæ.
Contra Almaynum patet primò, quia si illud iudi-
cium est naturale, quomodo fundat spem superna-
turalem? Secundo scilicet tale iudicium esset temera-
rium, & imprudens, cum tamen spes esset prudens.
Tertio, quia diuino præcepto supernaturali ad eli-
ciendum iudicium, quod potest esse falsum, non ob-
ligamur, quale est illud: obligamur autem ad spem,
& ad omnia ad ipsam necessaria. Quarto tale iudi-
cium habet necessario coniunctam formidinem:
quomodo ergo fundabit spem firmam? non est ergo
necessarium istud iudicium, quamuis necessaria
sit earentia illius iudicij contrarij, *non saluabor*, quia
cum tali iudicio non potest consistere spes. Ideo alij
solum requirunt hoc iudicium. *Ego possum saluari*,
quia hoc solum est de fide, ita Ruardus articulo o-
ctauo, & Veiga supra. Nec refert, quod cum hoc iu-
dicio possit esse desperatio, quia sepe exillente in
intellectu aliquo iudicio sufficere ad vnum actum
voluntatis, potest voluntas sua libertate non illum,
imo contrarium elicere. Sed contra, quia ad spe-
randum res alias non satis est iudicare me posse ha-
bere, sed aliquid amplius necessarium est: ergo
multo magis ad firmiter sperandum. Ideo addunt
alij oportere iudicare id esse possibile, & probabile
esse, ita esse futurum, seu oportere non solum specu-
latiue, sed practice iudicare, hoc esse mihi morali-
ter, & ordinario modo possibile: nam in alijs rebus
hoc sufficit ad sperandum, & qui ita iudicat vix, aut
nec nullo modo potest desperare. Sed in hoc est ali-
qua difficultas: nam ferè idem est iudicare hoc ma-
lum mihi esse moraliter possibile, & iudicare proba-
biliter hoc esse futurum.

3. Dico ergo per se solum requiri ad spem illud
iudicium, quod per fidem infusam præstari potest:
nam spes solum à fide per se pendet, & hoc bene pro-
bant argumenta supra facta contra Almayn. Fides
autem solum præstare poterit hæc iudicia, quibus
nitatur spes, *Gratia Dei mihi non deerit, vt saluer. si ego
velim*: Item *gratia Dei potens est me saluare. & nihil potest
impedire salutem meam si ego velim, velle autem possum cum
Dei gratia, qua mihi præstest*. Ita videtur docere Tri-
dentinum sessione sexta, capite decimo tertio, di-
cens de perseverantiæ munere, *nemo sibi certè aliquid
absolutè certitudine polliceatur, tamen si Dei auxilio fir-
missimam spem collocare omnes debeant: Deus enim, nisi
gratia illius defuerint, sicut cepit, ita perficiet*. Ex quo in-

telligitur certitudinem, aut firmitatem spei, & iu-
dicium, quod supponitur respectu eius, in quo spe-
ramus, esse omnino absolutam, quia speramus in
Deo, cuius potentiam credimus superari non posse,
& voluntatem, & bonitatem ad benefaciendum
nobis esse paratam. Respectu vero rei speratæ, si
illa sit vita æterna, pro statum huius vitæ, est tantum
conditionata, quomodo Tridentinum ait iustis
deberi vitam æternam, *si bene agendo perseverauerint*.
Et Paulus ad Romanos octavo addit conditionem:
si tamen compatimur, Et Christus Matthæi octavo. 19.
Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Ratio est, quia
non est absolute promissa, sed sub hac conditione.
Idem est suo modo de iustitia, & remissione pecca-
ti; si vero spes sit de ipsa Deigratia, & auxilio ne-
cessario ad implendam illam obligationem, seu
conditionem, sic est magis absoluta spes, quia hoc
auxilium absolute est omnibus promissum, saltem,
vt omnibus oblatum.

4. Obijciens primò. Quia non est de fide, auxilium
etiam sufficiens dari indifferenter omnibus; nam
sub opinione est: ergo non potest spes fundari in
tali iudicio fidei, posset enim quisque dubitare, an
ipse sit vnus ex illis, quibus negatur illud auxilium.
Dices esse de fide auxilium talenon deesse illi, qui
facit, quod in se est. Sed contra; nam hoc ipsum
facere quod in se est, debet proficisci ab auxilio,
alias non habet infallibilem connexionem cum
gratia: non possum autem certa fide iudicare hoc
auxilium necessarium ad faciendum, quod in me
est, mihi præsto esse. Respondetur certissimum
esse Deum nemini negare gratiam sufficientem, vt
saluetur, si velit quamdiu in hac vita viuit, quam-
uis sub opinione sit. An aliquibus non deatur actu
maiores gratiæ, quia ipsi ponunt impedimentum:
nam alioquin certum est Deum neminem deferere
in ordine ad salutem æternam, nisi prius deferatur
ab ipso, vt Tridentinum definit; & hoc satis est,
vt absolute de fide esse in hominis vtoris pote-
state facere opera gratiæ, & non ponere impedi-
mentum gratiæ, quia tale impedimentum semper
est liberum, atque alicui in potestate voluntatis gra-
tia adiutæ, quæ omnibus offertur ita sufficiens, vt
per illam voluntas efficiat, si velit, & hæc fidei iudi-
cia satis sufficiunt ad dictam spem.

5. Sed contra obijciens secundò. Nam interdum obijci-
tur speramus à Deo maiora gratiæ beneficia absolute
consequenda, quam vel sint simpliciter necessaria,
vel nostris meritis, aut dispositionibus debeantur
sintvè promissa; hæc autem spes non potest fun-
dari in fide, quod Deus daturus sit nobis hæc bene-
ficia, ergo, &c. Respondetur aliqui, solum illam spem
posse esse firmam, & supernaturalem, quæ in aliqua
Dei promissione fundatur, quocirca spes illa de ma-
ioribus auxilijs gratiæ, interdum inquirunt, potest
fundari in Dei promissione facta debite oranti, &
petenti, vel certe disponenti se per minora gratiæ
auxilia ad recipiendum maiora, & talis spes est in-
fusa, & supernaturalis: si verò quis à Deo speret ali-
quid maius, quam sit à Deo promissum, interdum
poterit esse temeraria spes, & sine fundamento: in-
terdum vero poterit esse pia quædam fiducia, pro-
cedens ex bona, de Dei liberalitate, existimatione,
tamen non erit spes infusa, & Theologalis, sed quasi
effectus quidam mediatæ ab illa procedens: sicut infusa virtus
assensus aliquis probabilis, nunquam est actus fidei
dei, potest autem esse aliquo modo effectus media-
tus illius, mediantæ aliqua applicatione in signis,
& coniecturis fundata. Sed hoc vltimum quam-
uis probabile sit, verius tamen videtur hunc actum
posse esse interdum à spe infusa elicatum, quia ama-
re hæc bona supernaturalia, & desiderare illa,
etiam si non sint promissa, potest esse actus spei:
ergo & sperare illa, est enim eadem ratio, vt ex lu-
pradijs patet. Nam ad hunc actum sufficit in
genere

Obijciens
contra præ-
cedentem con-
clusionem

Solutio
initiatæ

Responsio
ad istam

Obijciens

Responsio
quorundam

Bona super-
nat. non pro-
missa, quæ
que ab hoc
infusa virtus
si querant.

Vera solutio

genere credere Deum interdum conferre hominibus maiora gratiarum auxilia, quam ex promissionibus factis illis debeantur, quod in genere verissimum est, quantum in particulari non confitetur, quibus datur: hoc autem satis est, ut possit homo sperare a Deo talia beneficia, præcipue si habeat aliqua signa, & coniecturas specialis benevolentie.

6. Dico secundò, spem esse ordine generationis priorem charitate. Hæc est Divi Thomæ supra, & communis: difficile tamen est assignare rationem huius ordinis, quia postquam homo per fidem cognovit Deum, & bonitatem eius, potest statim sublevari ad amandum illum super omnia propter se ipsum: nam hic amor amicitie non supponit amorem concupiscentie, unde videtur inter Spem, & Charitatem nullum esse necessarium ordinem in via generationis. Nihilominus conclusio posita colligitur ex Tridentino, sessione sexta, capite sexto, ubi describens ordinem iustificationis, secundo locoponit Spem, tertio Charitatem, & eodem modo numerantur in Sacra Scriptura, & Patribus. Præterea à posteriori probatur. Nam Spes est medium necessarium ad salutem, ut colligitur ex illo ad Romanos octavo. *Spe salvi facti sumus*, & prima ad Thessalonicenses quarto, *Qui Spes carent, damnati dicuntur*, & ideo capite quinto, Spes dicitur *Galea salutis*: idem colligitur ex Tridentino, sessione sexta, capite sexto, & capite tertio, & vigesimo primo, & Ambrosio libro primo, de penitentia, capite ultimo: *Nullus veram penitentiam agit, nisi qui sperat*: idem alij Patres: ergo necesse est, ut actus spei ante deat actum charitatis: nam si post fidem immediatè haberetur charitas, iam esset iustitia sine actu spei. Præterea ratio huius ordinis fumi potest non ex actibus secundum se consideratis, ut ratio facta probat, sed ex subiecti imperfectione, & ex ratione, & modo diuine gratiæ, quo se accommodat subiecto, & illud subleuat ad supernaturalia, modo illi consentaneo, atque adeo paulatim procedendo ab imperfecto ad perfectum: quia ergo amor charitatis perfectissimus est, ideo prius inducitur homo ad amandum Deum, ut bonum suum, & ad sperandum ab illo maxima bona, ut inde perueniat ad amandum illum perfecte: nam *amicabilia ad alterum ex amicabilibus ad se*, & de hoc amore concupiscentie loquutus est Augustinus in Enchiridio, capite octavo, ubi ait. *Spes sine amore esse non potest*. Nam sine amore amicitie perfectio Spem in peccatore reperiri constat. Præterea intentio finis, & beatitudinis comparanda nobis, prior est, quam alius actus amoris, illa autem intentio est actus spei: ergo &c. Demum actus Charitatis supponit reliqua necessaria ad debitam dispositionem, & obtinendam remissionem culpæ: una autem ex dispositionibus est spes veniæ. Advertendum est autem, hunc ordinem non esse necessarium secundum durationem temporis: sed tantum secundum ordinem naturæ: interdum tamen fieri potest, ut etiam tempore spes præcedat charitatem, ut in materia de Gratia de hoc puncto ac de tota secunda conclusione dictum est.

SECTIO VIII.

De Duratione, & Corruptione Spei.

1. Dico primò, spem corrumpi per actum infidelitatis, vel proprium actum sibi directè contrarium: non verò per alia peccata mortalia. Prima pars est certa ex dictis in præcedentia, quia fides est fundamentum spei: secunda patet. Primò ex generali conditione virtutis infusæ, quæ amittitur per actum sibi contrarium, ut constat ex fide, & charitate. Secundò, quia qui desperat in una materia necessaria ad salutem, indispotus

manet ad omnem actum spei eliciendum, quia non est maior ratio sperandi unum, quam aliud: & qui desperat ab uno medio necessario, consequenter desperat à fide. Sed quæres, An amittatur spes per desperationem de re non necessaria ad salutem, sed solum ad maius spirituale bonum etiam in eo casu, quo de spe ratio esset inordinata, & peccatum mortale. Respondetur vix posse talē actum esse peccatum mortale: sed si interdum esset causa alicuius magni spiritualis nocimenti, non credo tamen per illum actum amitti spem, quia illa ratio peccati mortalis non est ex directā oppositione cum spe, sed aliunde & ex accidenti: nam cum tali actu posset spes consistere de beatitudine consequenda, per media necessaria, quantum minus perfecta: Secundò quæri potest, an per mortalem, & culpabilem omissionem spei destruat hęc virtus. Respondetur non periri, sicut in simili diximus de fide. Est enim eadem ratio. Tertio, quæri potest, an perdat per peccatum præsumptionis. Sed ad hoc respondebimus melius, postquam explicauerimus illud peccatum.

2. Tertia pars conclusionis est contra hæreticos huius temporis, qui cum ponant iustificationem in illa fiducia, consequenter negant spem posse manere sine iustitia, ex quo sequitur tolli per omne peccatum mortale: sed conclusio colligitur ex Tridentino sessione sexta, capite 12. & quod attinet ad actum spei de fide est certum, posse esse in eo, qui est in peccato mortali, & clarius sessione 14. canone 14. *attritionem cum spe veniæ esse donum Spiritus Sancti nondum inhabitanti*. Tum etiam quia ex eisdem locis certum est actum timoris supernaturalis esse in peccatore. Denique Sacra Scriptura passim per hos actus timoris, & spei movet peccatores ad penitentiam: de habitu verò non inuenio expressam mentionē, nec definitionem: tamen mihi est res certa, ut in mater a de Gratia dixi: nam est prorsus eadem ratio de spe, quæ de fide.

3. Dico secundò. In quocumque non est cognitio infusa, nec villa cognitio supernaturalis, non est spes. Hęc conclusio patet ex superiori, & sequitur ex ea primò, spem non manere in hæreticis, tum quia carent fide, tum quia sicut sunt indispotus ad credendum: ita etiam ad sperandum, quare peccatum hæresis licet non formaliter, tamen radicaliter opponitur spei. Secundò sequitur in damnatis non manere spem. Primò. Quia in eis non manet fides, neque villa cognitio supernaturalis. Secundò quia in penam priuantur omni dono supernaturali. Tertio quia in primo instanti damnationis (inquit Durandus in 3. dist. 17. quæst. 3. num. 7.) desperant: unde ratione status repugnat illis spes: supponimus enim penas illas esse æternas, illamque æternitatem non latere damnatum, nam maxime spectat ad condignam eorum penam, ut Divus Thomas declarat 2. 2. quæst. 17. art. 3. Unde fit ut iudicent sibi impossibile, esse beatos, & non miseros, & inde sunt omnino indispotus ad sperandum, non solum spe infusa, sed etiam acquisita, & naturali, quomodo magis sunt incapaces spei, quam fidei. ut aduertit D. Thom. art. illo 3. ad 2. Tertio sequitur in pueris discedentibus cum solo originali non esse spem, non quia illam perdunt, sed quia non habuerunt unquam, nec possunt actus eius elicere, quantum neque propriè desperant, sed quasi negativè se habeant, quia res supernaturales ignorant.

4. Dico tertio. Vbi cumque manet fides, & charitas, manet etiam spes. Patet ex dictis, spes enim est generatione prior charitate: ergo & conservacione. Item ubi est fides, & charitas, est iustitia integra: ergo spes. Hinc sequitur primò spem esse in omnibus iustis in hac vita. Sequitur secundò conservari in animabus in purgatorio, nam habent charitatem, & fidē, ut ostensum est supra: item nondum

1. Dubium circa has duas partes;

2. Dubium

Tertium

1. Pars conclusionis probatur contra hæreticos;

Vide lib. 12 de gratia c. 5. n. 15.

Secunda conclusio cum triplici corollari.

1.

2.

3.

1. Conclusio cum triplici corollari.

2.

3.

De spe ani-
marum pur-
gationis in to-
mo de poe-
nit disp. 47.
sect. 1. à n. 9.
Infantia
diluitur.

tenent beatitudinem, ergo sperant. Item nulla est in eis causa corruptionis spei, neque sunt in statu, in quo sunt incapaces. Sed contra, quia illis non est ardua consecutio beatitudinis, nam potius iudicant esse necessariam, & impossibile iudicant eam amittere, neque hoc propriè timent. Respondetur non esse necessarium ad spem, ut consecutio boni sperati apprehendatur, ut difficilis, id est dubia, vel quæ possit impediri, sed satis est si apprehendatur, ut excedens naturæ perfectionem: & hoc etiam modo animabus purgatorij offertur, ut ardua consecutio beatitudinis. Unde non est de ratione spei, ut possit semper habere coniunctum timorem servilem propriè dictum, cum anxietate: quare si etiam in hac vita Deus revelaret alicui suam gratiam, & perseverantiam in illa, nihilominus posset verè, & propriè sperare, quoniam non posset illo modo timere. Tertiò sequitur in Patribus veteris testamenti mansisse veram spem usque ad Christi aduentum: patet ex ratione dicta, & quia peculiariter spei abant aduentum Messie: unde de illis dicitur Sapient. 1. *Spes illorum immortalitate plena est, & hæc ita sunt certa, ut non sit dissensio vlla.* De statu beatitudinis manet nonnulla difficultas, de qua:

4. Conclusio
bipartita pro
qua stat etiam
author lib.
de gratia c. 11.
num. 11.
Ostenditur
prius pars
posterior.

5. Dico quartò in beatis manere habitum spei quoad substantiam eius, quoniam non eliciat in eis actus spei beatitudinis essentialis, & idè dici posset non manere sub ratione spei: hæc vltima pars est Diui Thomæ 1. 2. quæst. 18. articulo 2. & videtur certa ex illo ad Romanos 8. *Quod videt quis, quid sperat?* Ratio est quia proprius actus spei est de re nondum habita, ibi autem iam habetur beatitudo essentialis: neque verò ubi sperari potest permanencia, & duratio illius beatitudinis, nam duratio intrinseca illius beatitudinis est æternitas participata à Deo, atque aded tota simul, unde simul renetur, & beatitudo, & duratio eius. Item de ratione illius beatitudinis est immutabilitas: in bono autem ab intrinseco immutabili non distinguitur possidere tale bonum, & immutabiliter possidere. Prior pars conclusionis nec asseritur à Diuo Thoma, nec negatur, sed insinuat in 3. part. quæst. 7. articulo quarto, nonnulli vero Patres solum intendunt excludere spem in patria quoad actum qui hæc ipsa voce *Spes*, exprimitur, qui principalis est inter ceteros eius virtutis, citari etiam possent pro conclusionem non pauci quatenus sentiunt tres ipsas virtutes Theologicas manere in patria: illa verò sequitur necessariò ex principiis positis in hac materia, & in materia de beatitudine. Nam amor propriæ beatitudinis supernaturalis, qui est etiam amor concupiscentiæ Dei, manet in beatis, & similiter fructio de propria felicitate iam possessa. Hi enim actus per se sunt supernaturales, & licet non sint tam perfecti, sicut actus charitatis, tamen nullam imperfectionem includunt repugnantem statui beatorum: ille enim amor abstrahit à præsentia, & absentia, fructio potius requirit præsentiam. Deinde illi actus sunt valde consoni naturæ, & in illo statu omnis perfectio naturæ manet, quæ non repugnat statui, ergo habet habitum supernaturalem, qui est proprium principium illorum actuum: consequentia est evidens, quia actus supernaturales perfectiori modo, & magis connaturali eliciuntur per proprium habitum, & principium intrinsecum, quàm sine illo, beatus verò elicit suos actus perfectissimo modo; sed hic habitus est ipsemet habitus spei, ergo: &c. In quo est notanda maxima differentia inter habitum fidei, & spei: nam fides in se, & in omnibus actibus suis includit imperfectionem repugnantem statui beatorum: spes verò non in omnibus, sed in solis actibus desiderij, & propriæ spei includit imperfectionem, scilicet absentiam, vel carentiam boni, & idè fides

Ostenditur
pars prior
dilectendo
per actus
spei qui glo-
ria non re-
pugnant.

1. Genus
actuum,

quoad nullum omnino actum manet, unde profusè tollitur habitus: secus verò est de spe.

6. Hinc præterea manet consequenter ille habitus ad secundarium actum spei gloriæ corporis, in quo explicando laborant auctores, nam est certum talem spem manere in animabus beatis, ut ex sacra Scriptura Apoc. 6. constat: desiderant enim, & petunt corpora sua, ut exponunt Primasius, Beda, Gregor. secundo Moral. cap. 6. & alij. Certum est etiam illum actum esse supernaturalem. Est enim de obiecto supernaturali, & nititur virtute supernaturali: ergo elicitur ab aliquo habitu supernaturali: & non à lumine gloriæ, quia est in intellectu, & ille est actus voluntatis: neque à charitate, nam illud desiderium est boni proprii, ut sic, ergo ab habitu spei. Dices non esse ab aliquo habitu, quia non est difficilis, neque est de obiecto arduo. Sed hoc non satisfacit, quia ad necessitatem habitus nulla alia difficultas requiritur præter supernaturalitatem actus: nam hoc ipso, quod actus est supernaturalis, voluntas est improporionatum principium, & idè indiget habitu, & hoc modo obiectum est sufficienter arduum, quia licet gloria corporis sit quasi connaturalis gloriæ animæ, tamen corpori ipsi secundum se, & voluntati humanæ, est simpliciter excellens, & supernaturalis. Neque placet, quod Caietanus 3. parte, quæst. 7. articulo quarto, indicat, spem gloriæ corporis, in beatis esse diversæ actionis à simili spe gloriæ corporis in viatoribus, non inquam placet, quia obiectum formale est idem, solum applicatio est diversæ actionis: Denique, etsi esset diversæ rationis, assignandus esset habitus ad illam spem eliciendā ex rationibus factis, ut etiam citato loco 3. partis in cōmentario illius art. contra ipsum Caiet. disputavimus.

7. Præterea potest deferuire ille habitus beatis, ut sperent proximis viatoribus beatitudinem: nam licet hoc facere possint per charitatem, tamen sub alia ratione potest etiam fieri per spem, ut supra vidimus: beati autem debent esse dispositi ad omnem modum operandi, quia non includit imperfectionem repugnantem suo statui. Præterea potest assignari alius actus quasi conditionatus, & est veluti præparatio animi ad sperandum, si oporteret, qui actus in aliis virtutibus moralibus censetur sufficiens ad concedendum habitum, cum tamen sit solum quasi completa, entia quædam in honestate, quæ est in obiecto, & actu talis virtutis. Denique, forte etiam deferuire potest ad sperandam gloriam aliquam accidentalem, ut illuminationem, revelationem, &c. Confirmatur à simili de poenitentia, nam licet in beatis non maneat sub ratione poenitentia, id est ad verè dolendum, tamen substantia illius habitus manere dicitur, quia potest habere aliquem actum, ut gratiarum actionem, vel fugam peccati, sed de hac re proprio loco.

DISPUTATIO II.

Moralis: De Spe.

Materia moralis huius virtutis brevior est, quam in reliquis, unde Doctores omnes pauca dicunt. Ratio esse videtur, quia hæc virtus nullum proprium habet exteriorem actum, sed omnino operatur interiorius. Quod si aliquando insinuat in actum exteriorē, est iuvando alias potentias, seu virtutes, ut, verbi gratia, patientiam in tolerando, & sic de aliis, quare nullum habet proprium præceptum, quod cadat in actum exteriorem: præcepta verò quæ se habent ad actus interiores, & pauca sunt, & raro obligant.

S E.

SECTIO I.

Quenam dentur præcepta de spe.

Conclusio. 1. Dico primò: præcepto diuino affirmatiuo tenetur homo sperare in Deo; vel à Deo beatitudinem eternam, remissionem peccatorum, & alia necessaria. Hæc conclusio est terra de fide ad Roman. 15. *ut per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus.* Eccles. 2. *sperate in eo,* idem habetur Psal. 4. & 61. ad Hebr. 6. 8. 10. & 13. Verum est in his, & similibus locis non esse verbum, quod expresse videatur continere vim præcepti; tamen vt D. Thom. 2. 2. quæst. 22. art. 1. notauit, pro ratione materiæ sufficienter proponitur præceptum illo modo: nam quia spes, ait, post fidem est quasi fundamentum spiritualis vitæ, seu potius principium, præceptum eius est quodammodo præambulum ad legem, & fundamentum aliorum præceptorum, & ideo non tam proponitur per modum præcepti: quam per modum promissionis, nam qui promittit, hoc ipso præcipit sperare promissa. Vnde Augustin. tractatu 83. ait, *præceptum esse nobis sperare multa scilicet quæ promissa sunt.* Deniq; actus omnis, qui est medium necessarium ad salutem cadit in præceptum, vt patet ex materia de fide, sed actus spei est medium necessarium ad salutem, vt ostendimus in materia de Gratia.

2. Sed explicanda sunt dubia aliqua circa positam conclusionem: primum pro quo tempore hoc præceptum obliget, nam cum sit affirmatiuum, certum est non obligare pro semper, & cum ipsum præceptum expresse non determinet tempus, recurrendum videtur ad articulum necessitatis, qui vix potest in proposito designari. Sed aduertendum est hanc necessitatem posse esse, vel per se, vel ex ratione extrinsecâ: hoc secundo modo obligabit hoc præceptum, quando fuerit necessarium sperare, vel ad debitè orandum, vel ad vincendam tentationem, vel ad aliquid simile: in quibus tamen occasionibus sæpè non erit necessarium formalem actum spei elicere: sed satis erit in ipso effectu debitè id facere, in quo virtualiter includitur spes, vt efficaciter petere, vel dolere de peccato, vel aliquid simile. Interdum tamen propter dispositionem hominis, vel occurrentes difficultates necessarium erit formalem actum spei elicere.

3. De necessitate per se, aliqui negant vnquam occurrere in hac virtute. Quia eius actus inquit, non est per se necessarius, sed propter alios tantum, vt erigatur animus ad progrediendum in via virtutis. Sed hoc est negare speciale præceptum huius virtutis, nam si ipsa nunquam per se obligat, ergo semper obligatio oritur ex præceptis aliarum virtutum. Item ergo omisio spei nunquam est speciale peccatum contra spem. Nam quando obligatio exercendi aliquem actum vnius virtutis oritur tantum ex necessitate alterius, tota malitia omisiois est tantum contra illam virtutem, ex qua nascitur obligatio, vt constat ex materia de charitate, & de peccatis, ergo tollitur præceptum spei. Vnde falsum eriam est, actus spei non esse per se, sed propter alias virtutes tantum, nam amor, & efficax intentio beatitudinis supernaturalis, per se sunt nobis maximè necessaria. Deniq; magis videtur esse propter alias virtutes fides, quam spes, & nihilominus fides habet suum tempus per se: dico ergo, vt de charitate, & de penitentia resoluti solet, hoc tempus non posse designari positivè, & omnino determinatè, sed quali negatiuè, & confusè, tenetur enim homo aliquando in vita spem exercere, quòd verò illud sit nunc, vel postea, relinquatur hominis arbitrio. Item negatiuè possumus dicere, teneri hominem non

diu differre huiusmodi actus post perfectam propositionem beatitudinis, vel eius apprehensionem. Deniq; ita tenetur exercere hos actus, vt ratione illorum sit benè dispositus ad benè operandum, & vitandum peccata, quod moraliter præitari rectè non potest, nisi ab homine benè sperante.

4. Secundò dubitari potest. Qui actus contineantur sub hoc præcepto? D. Thomas numerat spem, & timorem: sed crediderim sub spe comprehendere omnes actus, quibus prosequimur bonum supernaturale, & sub timore omnes, quibus fugimus malum contrarium, siue sint amor, siue dedecus, siue odium: non quod necessarium sit semper omnes hos actus exercere, sed quod singuli possint interdum cadere sub præceptum, vel certè, quod occurrente necessitate præcepti, vno, vel altero illorum sufficienter satisfaciamus præcepto. Quia verò nomine spei indicatur efficax intentio beatitudinis, & nomine timoris fuga efficax peccati æterni, ideo in his actibus explicatur præceptum.

5. Tertiò peti potest quas res sperare teneamur? Responderetur si de necessitate medijs sit sermo, oportere saltem confusè sperare aliquam retributionem supernaturalem, vt colligitur ex Paulo ad Hebr. 10. & 11. Item oportet sperare remissionem peccatorum, vt patet ex Trident. Et ex supradictis: deniq; sperare oportet, quidquid necessarium est ad salutem: sed de his bonis potest esse implicita, & explicita spes: sicut fides, vt suo loco dictum est. Vnde eodem modo est de vtriusque loquendum proportionè seruata.

6. Quartò dubitari potest. An hoc præceptum sit aliquo modo naturale. Certum est enim præceptum hoc, vt à nobis est explicatum, simpliciter esse supernaturale homini, quāuis sit connaturale gratiæ, propter quod locum habuit omni tempore etiam in lege naturæ. Dubium verò est, An loquendo de pura naturali ratione, sicut obligatur homo ad inquirendam, & tenendam veram cognitionem de vero Deo, & amandum Deum hunc naturæ super omnia, ita obligetur ad sperandum ab illo aliquod bonum, & timendum malum. De qua re apud Scholasticos nihil inuenio: Clemens tamen Alexand. lib. 4. Strom. in fine, & lib. 5. in principio refert antiquos Philosophos cognouisse, & commēdasse spem præmiorum post mortem. Confirmatur primò.

Nam tenentur omnes lege naturæ benè sentire de diuina prouidentia, & ad eam spectare reddere virtuti præmium & vitiis penam, ergo ipsa ratio naturalis obligat aliquo modo ad hæc sperandum, & timendum. Secundò hoc est vnum ex medijs maximè necessarijs, & vt omnes alliciantur ad præstandum cultum Deo auctori naturæ, ad quod lege naturæ tenentur, & ad alia vitanda peccata, virtutèq; exercendam. Deniq; non dubito, quin teneretur homo lege naturæ tendere in Deum, vt vltimum finem, in eoq; ponere suam beatitudinem, illamque intendere per debita media, quæ sunt munera spei, vt ex supra dictis patet.

7. Dico secundò. Cum hoc præcepto affirmatiuo coniunctum est negatiuum præceptum, non exercendi actum contrarium spei. Ita D. Thom. citara quæst. 22. art. 1. ad tertium, vbi reddit rationem, quare interdum hæc negatiua præcepta non explicite tradantur: quia vbi ipsa affirmatiua præcepta sunt in tanta obligatione, vt per se contineant rationem debiti: intelliguntur per eadem prohiberi omnia, quæ illi obligationi repugnant. Vnde ratio conclusionis est, quia omnes actus, qui sunt contrarij spei, sunt intrinsecè mali malitia contraria spei, ergo prohibiti præcepto spei, quod cum negatiuum sit, pro semper obligat.

2. Dubium.

3. Dubium.

4. Dubium.

Primum argumentum pro parte affirmante.

Secundum.

Tertium.

Secunda conclusio.

Ratio.

§ E.

SECTIO II.

*Virum desperatio sit actus spei contrarius,
& eius præcepto prohibitus.*

Prima con-
clusio.

1. Dico primò desperatio est actus directè contra-
rius spei. Conclusio est communis, & videtur
per se nota, primò ex ipsa significatione termino-
rum. Secundò, quia in appetitu sensitivo spes &
desperatio sunt passionēs contrariæ, vt patet ex
1. 2. quæst. 23. art. 2. ad 2. & q. 40. art. 4. Sed nihil-
ominus contrarium videtur sentire Almaynus in
suis moralibus cap. de spe: dicit enim desperatio-
nem esse iudicium intellectus nimirum, impossibile
est me consequi hoc bonum: vel simpliciter, vel ex aliqua
suppositione, ita vt omnino determinatè iudicem,
non consequar: vnde sit, spem & desperationem non
esse contrarias: quia sunt actus diuersarum poten-
tiarum. Cæterum falsè loquitur Almaynus: nam
aliud est, quod in intellectu supponitur desperatio-
ni: aliud id, quod est formaliter ipsa desperatio: ad
illud primum pertinere credo illud iudicium, cum
quo certè non potest esse spes, nam spes est de futu-
ro bono, ergo si bonum iudicatur simpliciter num-
quam futurum, non potest sperari. Item, cum tali
iudicio non potest esse efficax, & absoluta intentio
finis, seu boni consequendi, ergo neg spes.

Almayni pla-
cium con-
tra conclu-
sionem.

Reiicitur.

Explicatur
dicta contra
Almayn.

2. intelligitur autem hoc de firmo, & absoluto
iudicio, nam si esset quasi dubium, veluti contin-
gens, ad vtrumlibet, cum illo posset aliqua spes con-
sistere: ipsa tamen formalis desperatio non est ip-
sum iudicium, sed est fuga quædam appetitus ab il-
lo bono prosequendo, quod iudicatum est impossi-
bile, vel numquam obtinendum, vnde fieri posset,
existente illo iudicio, voluntatem non desperare,
quia non necessitatur à iudicio, vt licet quis iudica-
ret se non fore saluandum, posset nihilominus dice-
re, quod possum facere, faciam, & quauis ille in illo te-
merario iudicio peccaret etiam contra spem, pro-
pter periculum desperationis, cui se exponit: tamen
formaliter nō desperaret. Vnde neg fortasse amit-
teret virtutem spei, sicut non perdit fidem, qui se ex-
ponit periculo hæresis, quando non errat. Que qui-
dem speculatiuè vera sunt, moraliter tamen non
possunt isti actus separari. Hinc optimè intelligitur,
quomodo desperatio possit haberi sine heresi. Nam
si oritur ex hoc iudicio, Deus non remittet mihi pecca-
ta, quidquid ego faciam, tunc iudicium est hæreticum,
& committuntur simul duo peccata, si verò oria-
tur ex hoc iudicio, Ego de facto non saluabor, siue id
iudicetur practicè, siue speculatiuè, desperatio esse
potest sine infidelitate, quia illud iudicium forma-
liter non est contrarium fidei, quauis practicè vi-
deatur contrarium promissionibus spei, & efficaciat
tati gratiæ.

Corollarium
ex nunc di-
ctis despera-
tionem pos-
se sine heresi
committi.

2. Conclusio.

3. Dico secundò. Hæc desperatio per se mala est,
& prohibita præcepto spei. Hæc conclusio patet ex
sine sectionis præcedenti. Constat etiam sub hac
prohibitione contineri odium, & tristitiam contra-
riam actibus spei supra numeratis, omni enim vir-
tuti, ad quam spectat amare, desiderare, & gaude-
re, possunt secundum actus hos omnes, assignari
contrarij actus, nam eadē est ratio contrariorum.
Quocirca amor concupiscentiæ Dei contrarium
est odium, quo non propriè ipsi Deo in se, aliquod
malum quis velit, sed quo Deum à se auertat, ita vt
nolit in illo consistere suam felicitatem. Dices. Hic
amor concupiscentiæ fertur in Deum, vt bonum
propriū, nemo autem potest habere odio Deum,
vt bonum propriū. Respondetur verum esse, si
particula, vt reduplicet rationem sub qua: si verò
solum designet rem odio habitam, potest quis, vel
ex ira, vel ex nimio amore creaturæ, odisse Deum,
qui est summum bonum suum, vt explicatur clarè

Obiectio.

Solutio.

in hoc actu, Volo potius in re alia, quàm in Deo ponere
felicitatem meam, ac similiter intelligi potest tristitia
contraria spei.

4. Sed pater, quanta sit huius peccati grauitas.
Respondetur primò esse mortale ex suo genere. Hoc
per se patet, cum materia virtutis Theologicæ de se
sit grauissima, atq; adeo & peccata illi aduersantia.
Secundò esse grauius quàm cætera peccata contra-
ria virtutibus moralibus, vt constat ex nobilitate
spei, & ex ratione D. Thomæ q. 20. art. 3. Nam in
hoc peccato auersio à Deo est quasi directè volun-
taria: habet enim hoc proprium appetitus vitæ, vt
directè per actum proprium possit se auertere ab al-
liquo obiecto, vt per odium, tristitiam, &c. Et in ta-
libus actibus auersio ipsa est perse intentā, vnde
quando est auersio à Deo, est ex suo genere grauissi-
ma. Tertiò si peccatum hoc comparatur propor-
tionaliter, & ex genere cum peccatis contra chari-
tatem, est minus graue, quàm illa, vt tract. sequen.
disp. 6. constabit.

5. Quartò si comparatur cum infidelitate, D.
Thom. simpliciter docet infidelitatem esse grauius
peccatum desperatione, quauis ex parte nostra di-
cat desperationem esse periculosiorem, & magis ir-
remediabilem: arbitror tamen aliquā peccata spei
contraria, quæ supra diximus comprehendī sub hoc
peccato, esse grauiora infidelitate. Nam re vera illud
odium Dei, quod opponitur a mori concupiscentiæ
eiusdem, est ex suo genere, grauius peccatum infide-
litate, vel hæresi: primò quia est magis directā, &
formalior auersio à Deo. Secundò, quia immédia-
tè attingit Deum, infidelitas verò mediante actu
nostro. Tertiò culpa est immediatè in voluntate,
ergo ea est suo genere grauior, quæ per se corrumpit
maiorē honestatem voluntatis: sed virtus spei
perfectior est, quàm fides, saltem, vt fides est in vo-
luntate, atq; adeo in genere virtutis, vt diximus dis-
put. 1. sect. 6. ergo summum peccatum contrarium
spei, est maius maximo peccato fidei contrario: il-
lud autem est odium dictū: quare erit grauius pec-
cato infidelitatis. Loquendo verò de proprio actu
desperationis, qui non oritur ex odio Dei, sed ex
trædio, vel alia tentatione, ob quam aliquis desinit
voluntariè à prosecutione beatitudinis, tanquam
à re impossibili, vel numquam futura, probabile est
infidelitatem, & maxime hæresim, esse grauius pec-
catum tali desperatione, propter rationem D. Tho-
mæ: quia scilicet talis infidelitas magis repugnat
Deo, quàm hæc desperatio. Nam illa pugnat directè
cum veritate: hæc non ita directè cum omnipoten-
tia, vel misericordia, quia non fundatur in defectu
omnipotentis, vel misericordis Dei, sed fortasse
oritur ex nimia apprehensione proprii defectus, &
si interdum oritur ex mala estimatione de Deo,
supponit iudicium erroneum, & inde accipit suam
maximam grauitatem. Et huc etiam faciunt, quæ
supra diximus de grauitate infidelitatis: quando
autem D. Tho. excipit odium Dei, dicens illud esse
grauius infidelitate, intelligendus est de omni odio,
etiam contrario amoris concupiscentiæ.

6. Vltimò dubitari potest. An hæc desperatio sit
ita intrinsecè mala, vt nunquam possit licere? Ra-
tio dubitandi oritur ex vulgari casu: si Deus alicui
reuelaret ipsum esse reprobum: ille enim posset tunc
licet desperare. Quidam negant eam esse possibi-
lem, etiam de potentia absoluta, id est, alicui talem
revelationem absolutam fieri: ita Bonauentura in
primo distinctione 48. circa literam: inclina: ibi
Gregor. q. vltima paulo ante finem. Et D. Thom. ibi-
dem art. 4. ad secundum dicit, illam positionem esse
se quasi impossibilem. Idem habet Dionys. Richer-
lius Dialogo de iudicio animæ art. 5. qui refert A-
lenf. & Guilielm. Antiochensem. Ratio est, quia
et si considerando nudam potentiam Dei, non in-
uolunt contradictionem, facere talem reuelationem,
tamen

Dubium
num cura
hanc cond.
Dicitur 1.

1.

4. Dicitur
ex D. Thom.

Non adhi-
etur in quo
dam scilicet.

In altero
sensu appo-
bitur.

Disp. 16
sect. 2.

Dubium 2.
rerum et
dicitur in
revelatio-
probatio-
propter
Negandū
dicitur
possibilit
de potest
ordini.

1^a ratio.
2^a ratio.
3^a ratio.
Conceditur
nam talis
de potentate
absoluta.
1^a ratio.
2^a ratio.

7. Posito ergo casu, quidam opinantur teneri
hominem adhue ad sperandum, quia antea
tenebatur; & reuelatio non abstulit præceptum,
& præterea potest implere, nam ad sperandum satis
est, obiectum secundum se esse possibile, & ita
iudicari. Verum si loquamur de vera spe beatitu-
dinis æternæ, non credo veram esse opinionem
quia tali homini esset impossibile sperare, sicut in-
tendere efficacie consecutionem beatitudinis.
Nam voluntas sequitur iudicium rationis: ergo
non potest absoluto, & efficaci actu tendere in id
quod simpliciter iudicat, non esse futurum. Adde
quia hic, & nunc, positis illis conditionibus, iudica-
tur impossibile sperare: voluntas autē, etsi per vel-
licitatem feratur in obiectum secundum se, tamen
secundum actum efficacem tendit in obiectum, vt
hic, & nunc possibile futurum. Tertiō: ita se ha-
beret homo ille ad suam beatitudinem, sicut nos
nunc ad reprobos in confuso, sed nos non possumus
sperare, vel efficacie desiderare beatitudinem re-
probis. Vnde Augustinus 21. de Ciuitate capite de-
cimo quinto, ait, si cerō sciremus, qui essent repro-
bi, non posse nos pro salute æternæ eorum orare.
Et 11. Genes. ad literam capite decimo septimo,
& decimo octauo, ait primum Angelum non præ-
stiuisse suum casum, quia non posset perseveran-
tiam sperare: & idem dicit capite octauo, de pri-
mo homine, & libro de correptione, & gratia.
Anselmus de casu diaboli capite 21. Dices: Paulus ha-
bebat reuelationem suæ salutis, & timebat suam
damnationem: ergo & de contra poterit quis ha-
berereuelationem de sua damnatione, & salutem
non desperare. Et confirmatur, nam ille homo
potest simpliciter saluari: ergo & potest sperare.
Responderet, Paulum non propriè timuisse peccata
mortalia, sed venialia: & præterea circa occasio-
nes, quæ poterant inducere ad peccandum morta-
liter, ita se gerebat, ac si timeret, quia sciebat, per

illa media implendam esse revelationem, quam habebat de sua prædicatione, scilicet castigando corpus suum &c. Ad confirmationem dico, in sensu diuiso illum posse saluari, non verò in composito: vel melius, licet iudicet esse possibile, tamen iudicat illum possibile certissime nunquam futurum, & hoc iudicium repugnat spei, vt dictum est.

8. Dico igitur cum communiori sententia primo, ^{vera refo-}
illum non teneri ad sperandum, non quia proprie ^{ratio dubii in-}
est ablatum preceptum, sed quia ratione statuta ^{partita.}
est ablata potestas: unde pro eo tempore non ob-
ligatur. Unde fit, solum earentiam spiritus beatitudi-
nis non esse intrinsecè malam, quod intelligo de Spē
beatitudinis, & de omni illa, quæ repugnat et cum
revelatione. Unde addo secundò, illum hominem
posse sperare auxilium necessarium ad aliqua bona
opera, & ad vitanda singula peccata; hoc enim non
repugnat revelationi. Unde falsum est, quod su-
pra Gabriel dixit posse hominem in eo casu licet <sup>Refellitur
obiter Ga-
briel,</sup>
velle peccare: est enim aperta implicatio: si enim
velle peccare non esset illi malum, professò neque
peccare, quia actus, vel effectus non habet maiorem
malitiam, quàm voluntas illius: ergo iam non vel-
let peccare; & aliàs vellet, quia ita ponitur, & quia
vellet actus intrinsecè malos; nullo ergo modo di-
cliceret, quia & obiecta per se mala sunt, & ille
homo firet, se posse illa vitare, & auxilium Dei ad
hoc ipsum sibi non defuturum. Tertiò addi po-
test, illum non posse. nec debere propriè, & posi-
tivè desperare de misericordia Dei: primò quia
non necessitatur propriè ad desperandum: ergo po-
test non elicere talem actum, & aliàs ille actus de-
sperationis nullam haberet honestatem: ergo &c.
Deinde ille homo, quantum debet credere se fore
damnandum: simul tamen credere debet non
ex defectu misericordiz diuinæ, sed ex suo defectu
fore damnandum: ergo non posset propriè despe-
rare de Deo. Denique ille non posset odio habere
beatitudinē, & Deum, nec desiderare eam illa: ergo
debet potius desiderari, & conari ad faciendū
quod in se est. Similis questio alibi tractatur, an
possit quis orare pro illo quem diuinitus nouit re-
probum esse, aut eius desperare salutem, quæ serua-
a proportionē erit decedenda iuxta aunc tradita,

SECTIO III.

*Utrum praesumptio sit peccatum Spei
contrarium.*

Presumptio quædam significatione ad intel-
lectum refertur, alia ad voluntatem: in priori
interdum significat quandam æstimatione de pro-
pria excellentia, & est species superbiæ. Aliquando
significat iudicium circa facta aliorum ex coniectu-
ris sumptum vel temere datum, vel ex timore con-
ceptum, quo pacto dicitur Sapienter 17. *Semper
presumis sua, perturbata conscientia*: nonnunquam ve-
rò significat coniecturas ipsas, seu probabiliteratem,
quæ est in aliquo facto ad ferendum iudicium, quæ
significatio *presumptionis* est valde vsurpata à Iuris-
peritis, & hoc modo distinguunt triplicem præ-
sumptionem, *vehementem*, seu *violentam probabilem*, &
seuam. Præsumptio, vt refertur ad voluntatem, in
genere significat quædam animi motum ad aliqd
agendum, quod excedit agentis facultatem, & qui-
dem si excessus sit non respectu potestatis quasi ex-
ecutiue, sed respectu legis, & iuris debiti, præsum-
ptio consistit in hoc, quòd quis cognita voluntate
superioris, vel cognita lege eam transgredi præsu-
mit: quomodo dicitur *Expe in iure positio*. si quis
presumpserit &c. Et hoc modo nõ est speciale vitium,
sed circumstantia quædam generalis ad legis con-
temptrum pertinens, quam quis sciens, & videns sine
metu, aut vi transgreditur, quæ significatio notan-
da est

da est ad intelligenda multa iura, præsertim in titulo de usuris: sed ad præsens nihil spectat. Alio modo præsumptio dicitur motus, quo aliquis aggreditur id, quod superat vires suas. Et si hoc fit in materia virtutum moralium: solet assignari speciale vitium præsumptionis, de quo non est hic agendi locus: nam quodammodo videtur illud vitium generale: si enim fit in materia fortitudinis, videtur coincidere cum audacia, & temeritate: si in materia honoris, videtur specialiter opponi magnanimitati. Sed de hoc legatur D. Thom. 2. 2. quæst. 130. Si verò hic excessus sit in materia Spei Theologalis, vt est beatitudo, Gratia, supernaturale auxilium: ponitur speciale vitium contrarium huic virtuti: nam licet interdum sumatur in bonam partem pro excellenti quadam fiducia, vt Iudith. 6. *Non derelinquis præsumentes de te.* Et cap. 9. *Exaudi me miseram deprecantem, & de tua venia præsumentem.* tamen frequentius in malam declinat partem, & significat inordinatum motum circa bona supernaturalia.

2. Qua posita significatione. Dico primò, hanc præsumptionem esse prauam, & virtuti spei, ac præcepto contrariam. Est certa conclusio Ecclesiast. 18. *Vidi præsumptionem cordis eorum, quoniam mala est: patetq; ex interpretatione nominis.* Item explicatur assignando varios modos huius præsumptionis.

Primus modus præsumptionis, est si quis speret consequi beatitudinem, vel remissionem peccatorum propriis viribus, est præsumptio Pelagiana, & committi non potest sine illa hæresi, quauis Diuus Thom. iudicet hunc modum præsumptionis esse contra magnanimitatem, id tamen est intelligendum, quando versatur in rebus aliis, vel actionibus, quæ non spectant ad bonum animæ, nam si in his rebus versetur, videtur directè opponi spei, ex cuius præcepto tenetur aliquis hæc bona sperare à Deo, cui præcepto est directè contrarius ille modus præsumptionis.

Secundus est, si quis indebito ordine speret, aut velit supernaturalia, aut remissionem peccati sine poenitentia, gloriam sine meritis, excellentem sanctitatem tepidò operando, & hæc est Lutherana præsumptio, quæ vix potest committi grauiter sine tali hæresi: & spei aperte repugnat, ad quam spectat non solum digna, sed etiam dignè sperare de Deo. Tertius est, si quis speret à Deo speciale auxilium ad res illicitas, vt ad peccandum, vel ad sumendam vindictam de inimico, in quam incidunt Calvinistæ, vt qui ita tribuunt Deo negationem Petri: sicut conuersionem Pauli.

Quartus est, si quis speret à Deo supernaturalia bona præter ordinem diuinæ providentiæ, vt si quis speraret se habiturum tantam gloriam, quantam habet Beata Virgo, in quam etiam præsumptionem incidit Lutherus: sed est contra spem: nam illa nititur potentia Dei ordinata, & promissionibus eius: unde quauis, qui illa præsumit videatur magna sperare de Deo, tamen quatenus inuertit ordinem diuinæ sapientiæ, indignè sentit de Deo, & peruertit ordinem sperandi. Deniq; hæc spectat spes illorum, qui cum diu in peccatis perseuerent, tam facile sperant futuram veniam, & tam certam, ac si

nihil peccarent: hoc etiam est contra debitum ordinem spei: nam licet interdum, ex fragilitate delinquere ob spem veniæ, possit non esse præsumptio, imò aliquantulum minueri peccatum: inde tamen occasionem perseuerandi in peccato sumere, quoddam est præsumptionis genus.

3. Dico secundò, Præsumptio mortale peccatum est, & grauisimum genere suo. Patet quia est contra graue præceptum, & contra perfectissimam virtutem, magnumq; affert nocumentum: imò D. Thom. 2. 2. quæst. 21. art. 1. ait esse peccatum in Spiritu Sanctum, quia directè ponit impedimentum gratiæ Spiritus Sancti: addit verò in art. 2. esse minus peccatum desperatione: quia desperatio est magis directè contra diuinam misericordiam, præsumptio magis contra iustitiam. Aduertendum verò primò est, in omnibus quidem dictis modis inueniri grauitatem: sed tres priores grauisimos esse, & inter eos tertius videtur primum locum habere, qui est maximè contra Dei bonitatem. Deinde secundus, qui est contra debitam de Deo existimationem, vt D. Thomas ait. In aliis duobus facilius esse potest culpa levis. Aduertendum secundò, hoc peccatum formaliter, & expresse vix committi sine infidelitate, nisi quis retinendo in genere fidem, practicè putaret Deum secum vsurum singularem priuilegio: tunc enim esse posset præsumptuosus, & non hæreticus: item virtute, & quasi in actu exercito posset quis contrahere hanc malitiam, vt in quinto modo supra assignato, & videtur etiam propriè præsumptio ex nimio defectu timoris, de quo Proverb. 14. *Stultus transiit, & confidit.* Addit præterea D. Thom. quæst. 130. art. 1. ad 1. non solum esse hanc præsumptionem contra timorem seruilem, sed etiam contra charitatem, & timorem filialem. Quod intelligo non formaliter, sed ex parte materiæ: quia auertit hominem ab illis bonis, ex quibus amicitia Dei pendet, & indebitè illa obtinere præsumit.

4. Ex quibus obiter intelligitur, An hoc vitium corrumpat spem? Dico enim primum, & secundum modum præsumptionis corrumpere spem, non solum quia regulariter supponunt infidelitatem, sed etiam quia destruunt formale obiectum spei, & reddunt hominem indispositum ad actus spei, qui enim sperat suis viribus, nihil cogitat de bonis supernaturalibus: qui etiam sperat contra debitum ordinem diuinarum promissionum, destruit fundamentum, & rationem spei in fusu: tamen peccatum præsumptionis, prout communiter committi solet, nimirum potiùs in actu exercito, & virtualiter, quam formaliter, non destruit virtutem spei, quia est peccatum imperfectum in suo ordine, nec reddit omninò inhabilem hominem ad actum spei, vt in simili diximus in materia de hæresi. Tandem constat ex dictis hoc vitium genere suo oriri ex superbia, & vana gloria, vt D. Thom. docet supra art. 4. ex Gregor. 34. Moral. cap. 31. quauis oriri etiam possit ex aliis imperfectionibus, & vitiis, vt per se constat.

Et hæc de Spe.

ELEN.